לשון און לעבן

חדש־שריפט פאר ליטעראטור, טעאטער, קונסט און קולטור

redaktor: [illegible] — געזעטער: יאריאנג — [illegible]

[illegible] בון א. בסטנער

אינהאלט

[illegible]
[illegible]
[illegible]

YIDDISH WRITERS LIBRARY
870

לשון און לעבן

חודשי־זשורנאל פאר ליטעראטור, טעאטער, קונסט און קולטור

וויטל 1 דאלאר פיר — צענטער יאָרגאַנג — יאנואר 1949 דעצעמבער

נייטראלע דיסציפלין

I

[illegible]

דיבורע אויבנען שליפעס נישט גלייכן? די הענט ווערן ביי די ווייס ווי
עטוו. צי פ'איז נישט קעגן א חלום. א כעמה מיט טויזנט און אין נאכט — נישט
א נאכט מיט צוויי טויזנט יאר לעבן מיט א שפלעך נעריכט נעטרייטן מיט אים
בז אים. כף הקלע נעריכאלט מיט לאכט צו לאכט. אויסגעדיינט אויסגעטום, נעהעגט
אין נעטריטן מיט יעדן נאריגקייט. מיט יעדן גיידיקן שבח'נט. מיט יעדן אויס'
נעטעגעגט הון, דורך שפרינ'הון. דורך שיטער'וויגונג, דורך קרעגעגאר'
יזפ'קייטונג. דורך נעגאנג אין נאריקאטעריי אין בוים פיף — — — א תמיד
המתים אויסנעטעגען פעלץ. מיט נבהים אין בייזנים. מיט חסמונאים אין
מכביים. ביטע פעליטיקער אין פארלאמענטאריער. מיט א פרטיידיגונג אין א
דיגייטיקן ארבעט.

2

יא. אויבגעהאלטן א פארבינדונג קאמף. מבצע צו דיין מעלקער מיט מיין
טויפן שטעלן דעם פעלדאפטן מוטריד. מיט הערשן אויפרוג דיטשיפלין.
מיט בעפעל דיין בעפעל. מיט עקזיסטירן די תיאוריע פונם מעלוגעבל ביז צום
מעלו'פארשאל. דער פעלדאפ מיט אויסגעטקן פיס דיין נאמען נוץ. ווי א נע'
שטאנענ'טטרונג אין דיין פעלדן, א נעטטרעטענע ציוול אין דער קאמעלע מיט
פר דיין. הען קר בארשיידיס אין דער שורה.

די שטיינס די מעלקער אין באראטונגען די יידישע ארמיי. ווארום ווי
הפש ווך דאס נכטטען אז ווין אין אין אויסן נעפר אין נאכט, מיר'נטפס'
דיר'נטפס אין ווי מן דער קרוב אויסנעטעפטען פון פריאיקר נעטולעט. פון
נעקארטעגעט אין אויגרעג דיגעפעלן. אין ווי אלין דיטען נישט חיינ'
קער פארבליטס אין קיקן מיט אויסנטרייטעגעט האנדער אין די אויגן — נלוי'
ביקע אין די טעיס נעקארקעגע ריד מן אנטערע בויאנס.

יא. אויבגעהאלטן א קאמף מיט באפעגענט מעלקער אין די מנצח ווין.
מיט מען טראגן שטעלן דעם פעלדאפטן מוטריד. מיט הערשן אויפרוג דיטש'
ציפלין — — אבער צו קענען אויסהאלטן פון לאגן טרעפטען נלות'וועג.
א הערשן מן צוויי טויזנט יאר מיט דיטש הויליג דענק. מיט פעקטען ליבן. אונטער
שטיידיגן אין נאריקעס אונטער שנאת אין רעליגיה'בליקן מן שבעים אומות.
מן כל הטעם. דאס נעמוזם הערשן דיטשיקע דיטשיפלין. יראת הכבוד. יראת
תרומות — — אן אהבת שארית הליזה ברבי דאס נעמוזם ווין מיט מעטטריאן
יאהרס. צו דער מיינדעפטער טראדיציע אין יודישיקער טעריה. אין א פאנצער
מן דינגס אין מנהגים דאס מען דעם בוך בעטהוים אנטן. מן שטיין קאם ביז
די קנעכל. דעם ווינ צו קאנען ארויסטאריין. יא. טיטן של ראש אויפן
שטיין'קאפ אז טיט די הליבה'ריך אויף די טיט; אין די בעטען אין די אפ'
ראלן דאנן נעטוזם ווין אפר אין נאכט, "נטרוזיגו יחנה יהנם הלילה"...

דאס נולה לעקום הדת—אין פאר אנד נעווען דער נלוזם נעקארטעקעפער
מטרדת'נאפ צו דיטשיקן דיטשיפלין!! מיר דאנן נעלעקעס מקרם צו ווין יעדעס
אות. צו יעדן אליין די פינגעלעך ווי. צו נעטרעטן אין ווי די נקודה הנכונה.
אין קרעפט דאס יאהריקע יאהרס אויף צוטער מן ליפן — "ברעגעדיקע

טיגל אין דער לעבנ'. שטאפנען טרעטן מיט דיטשיקע באמעלן! דאס יאהרס
פונם ווינטשלינן אין דיטשיקן פיזיקר אין הילדקער נעבאנס, מאהן הויך אין
דיין מדיל אין מען נעטטאנען כבבוא קנדת מרא. מעלכות דאס אויפגעגעטיגט
אין ווין קנים — "נאר מלכי רבנו" אז נאר אונטער מרן דאס די אונטער
"דאס שטריטל" אויף דערדע קנם ווי הנעדעטס קרוינען.

א. די אמריות מאהן ווידאן דאהרס אין די אמריות מן אין ווי מאהן בייטען
ווי א באמעל אינבער א נאנגער אויטי. א ווטיקער אויבר א פארגיטענע איז
נעקאנגען די אמריות. די קרבות איבער אנזו. דער אין אין דער אויס.

דאס איז דער מיר מן אונטער צוויי טויזנט יאריקן מאנ'טעגלען נאהר.
מן די נטיס אונטערע יעדע מיטט אין יעדע רגע, דער דער אין מאר ווינ'
טיקים אין פעפעפאריטעטים אז נעווען דער ווטגדיקער אין דיטשיקער מאריש
אינבען כדור האדץ — מלוה אין נעווארן מאר אנז המגלות! צוויי טויזנט מע'
מעיטיגע יאהרן! דאס אין דער נעטאלטיקער מיט מן ווינטשיקער דיטשיפלין מיט
פטיטיגע ארגנזאלטקייט.

3

מיר האלטן בכלל נישט אז מלוכה. אז מיינע פרים אז א נרעטטער מדינה
אז טעפלין דין אויטן פעלדאפטן מוטריד אין הנבער די דיך אין מאהן קאמען
מענטן. נאר אויב דער מענטש איז נאר נישט פעטיק צו ווינטשיקע דיטשיפלין.
אז פ'איז נאר מלוכה. אין דער מענטש איז דאך נישט פעטיק צו ווינטשיקע דיטשיפלין.
הטיים' דער אינגיקער אויטיקע.

יא. אז נאר מאינר. אין דער לעבנטר רגע מן אונטער נעטראכטנגי שנה.
אויטן לעבנטן טעפעל מן אונטער נלות'קפיטעלן דער שפליטעטן אויפן מן
אונטער ווינטשלעכיס אין ווינטשיקים. אין אונטער מטיטיגן שפליט'בעטיל אין
עטעגיטן קריטים, אז נאר אויטן אז מיר האבן נעזאגט דאס ווינטשיקן מיט
"די ווינטשקעלנטרעטר". דאס באלבייריהדעטאל צו קענען טאריאנטלן
דאס לעבנטן קיטן מן ווינטשיקער דיטשיפלין אין א נעטאנגענער מיטיג אין
יי צו מאכן די הערלן אין די אויגן אריין — —

די יידישע ארטי. די פעלדאפטיקע דיטשיפלין אונטערן אויגיגן. נעווען צו
די עטרה נטים. דאס דיינען באמעטן נעווען קרב שנה בין דעמטרגז די
יאנגטקעליטקע בריאה אונטערן נאר אונטער שטעטיגע אטה יני בריאה — —
דער "אויגן'ווינטשפליטיגער יידישער פעלדאפ. אין דער "ווינטשאנטן" מן
צוויי טויזנט יאריקער מטיטיגער אויסנהאלטונגען אין ווינטשיקע'שטעטליי
שטער באטיקלעטיגס — קם אין דער "ראבאנ" מן א כי הערלן נעווען די
נאטיגס פעלדן מן די פארבינדונגען בעלי'קבלה דער אויסנעפרייטער נולה.
דאס פרעגטן דעם שם מיין אונטערגעלעגטן אונטער דער אזוג — — —
אין אויב הלילה. אין ריינ מן אונטערן פעלדאפטן פריינטן מיר נאמענס.
דערן פ'ווינטן דאלדאפטן שטיל, דערן מיר בעפרעמן דערן אונטערן מרשם מן אל'
דערן פ'ווינטן דאלדאפטן שטיל, דערן מיר דין א קליין ווינטשיק'אויגן

פאלק צוויגן אלץ נייס. אויסגעטרעטן צו דערן פון די. ניסטלעך און ביסטיק. פון דיקען פטראפטקייט און פאליטישע הצנע. על פרשת דרכים זו אויסגע. נעשטעלט טלם. א נטי־סוציאליסטישער ראבאט.

די ביסטיקע דיסקוסיעלן איז עס נעווען יאס דאס אלס נעראנטיקט פון אלץ נעטאפן און נייטן אין שייטן. נעפירט דיבער דורך מכשולים און שטרייט. לעבן. און עס איז דיינטלעך דער יראת הכבוד און דער דרך ארץ נגד ביסטיקע שעפטריסקיס און הנגלות. נאר די יחוסה פון די אלץ נלוזן. דאס דעם אלס יחידי מאכן נרים אין הנכבדים און אנטפעטנניק.. צווייטיק אינגאנטיק נים פון אינגנער מאנואל־קעמפטריסקי אנדרה.

אנטקעג ביסטיקע און ביסטיקע מנהיגים מעגן יעניב הייבן דאס עוין אז אינגעהיטן אין איך עוין אונטער טיליקעדיסקע און פאליטישע פיעקר. עס איז א קינד טוב און א נוטל טוב און א נס נאר אנטער נאמיטקים הי א פרים אין דיסק.יק שעפטריס פארק.

מיר נעמען נישט אז. אז די נעטע כאנאנטנן. דאס דיין דיך יעבאם אין יעטב אז יידיש אזן אז יידישע קולטור. אין אז אויסטרן פאליטישער פאנגזיך. אז אז אויסלענדישע מאנט—אין אנטער מאל אז ,יידיש לאנד׳ ו—א קולטור. אנטפארטיידלעכקיס. דאס בעטע עס ריידן די קאנאנטן טיילען נעטע דער דאס יידישע דארט אין די אויגן. מיר נעמען אז. אז דאס איז אז אנטיב אן דיבעקיס. אין באוואקסקיס .מן נעטעפקיס אלגם יעטב — בין יעטב הרגע! — אז באריין אלץ סעלבער מן דער יעלם, אויב מיר הילן דיינען ביל נישט קין אנדה. קין לענגדע. מיר דיינען א ליטבאפטיק ביסטיק נאלק. דאס אלעג דאס אויגיקע עפיזאדע. דאס גרים אויבער דער יעלם און דעם הייסער ביינ איר באנעל מאר יעקר און חבר. פרים נעטפארטן און איר ביסטיקן דיס ציפלין מן נאה ישראל.

י. ביעטש

די בחיל מעדבי

דיינסטאג דעם ד׳ן אויגעסט נאיז איז מרים. א מיידל מן א יאר קמלעבע און צוויבליק. ביזאם מיט א נייעק אויטיקן אנגעפאלן מן לאנדאן. גרים נאנן נאנטן מורה. צו שפילן נאר די פריזן.

דער טאג איז נעווען א שיינער. מן נאנץ טרי דאס נעטריפן א ווייך דרעכנע רעגנדל און נעוויקט די נאנן און די הייער. מ׳הקם אויסגעזען. די אלץ איז אויסגעזילן און א דורכזיכטיקן נאנן נעבל. דאס ליינט דיך שיער אויגן נעסיס. באמעל לאנדאן איז נעווען יום־טובדיק געשטיבט מלמה די מלחמה מיט די הייסלעריסטישע רוצחים איז שוין נעווען מארגעריקע. דאך דאס איבערן לאנדאנער הייל נאר אלץ נעטרעפט דער קאנטראר מן נעטיקן בליק קיין. מיט אלץ דיינע שוואנגע און בלוטיקע בעגאן.

די שוואנגע אויגיקע און בעגאנע מרים. איז בעגעגנעט נעווען מן אין נעדאנק, צו דין אין ארץ־ישראל.. הייסגעלעך. יחשלים. דאבית די שטאט מן דוד המלך. דער נרייסער דאריין שבילער, די שטאט מן הרדוס און טאלבעג און גליקבייטיק אויך בעווען די הייסטאריעשע הייליגע פלעצער.. די מחנה־הלים קבר. הקלעבע ליגט אויף דעם הגר קין ביים־לחם. דער הקלען נבואה דאס נעטריבן די יידן אין גלות קריין. אבטטאריקסן אבער דאס נעלאזט בא מרים דער טאליאנד. צו דין בי דער בחליבטיגי. די אויגיקע אויבערגע בליבענע דאבע מן בית המקדש דאס טרעטן הרעטן דאס פארטרעטן. צו הקלעבער יידן מן אלץ עקן מן דער הקלעבן קולטורעל. ביים דעם חורבן בית שני. ביטן אז הקלעבער און די שטאלטן מן די פארהייליגטע שטיינער און דיינן מתפלל צו דאס אויף דער נאלה.

עלטערע הייבער און יונגע מרים. לאזן אבער אין די טאלטן מן די נרייסע טרדאנגיקע שטיינער. בויטבנגעזיקעלטע קייטלער. מיט פארטיי בענע הערטער.. הערטער. הקלעבע בליבען אויף הטיר פארקלאמבע מרדות מן צעטייפגעטע הערבער.. קרטער־יסרטים ווי אבגעקיגט מן אויג קלעבער מן מן איר אלטערטאן דיין.

דער חלום מן מרים׳ס עלטערן. צו דאגן די זכות נאר מאר דער לעבן צו דעבן דאס הייליגע לאנד. אין בעטע מרים אז מן לאנדאן אנגעבאן אויך געקומען אויר חלום. ד׳ דאס בי דיך נעטראגן, דעם ,אמטר׳ דער בעווען אויך ארץ ישראל! אמטר. דער הייס! ד׳ דאס נעקומען הייליגיין דעם נעפאל. דאס דאס דיך נעקומען פרום אויר נעדאנק. דעם ,אמטר׳. הקלעבער דאס איר באלים מן אלץ בעטאגן מן איר הייזע. ווייל מרים נעטפארטן מן לאנדאן. איז די נרייסע נעטע נעווען דער ד׳ן איך נעבאן מן אלץ פאלבעטע.

מן איר מחמבת דאס דיך הקלאנבעטרס א בעטע.. הקלעבער דאס א מן מן בעטע. דאס קען בעטן נאר אמטרעדאנבעטע.

נאר דעם באריין א נרייסן אמת פון נאנן הייז. די נעטרס מרים. די נעטרס מרים אויגן אויגן. לעבן. מן אנגעקיגט הלעבער. דאס די נרייסע אנגעטרייבענדיגע דיך דערזאגטע. מן דער אינגעקיגע ריינע אז קיין ארץ־ישראל. מן דאס מער מי דאס דיך דערגעטעגן צו דעם לאנד. אלץ א נרעסערע מרייד דאס מן מרים׳ס הארץ דיך דערזיכטע. אבער אויך נרייס אמריקאניס לענד דעם. דאס מ׳קומט נאר מן ארץ־ישראל.

פאזי נעווען א שיינע הייסער נאנ. יען די נרייסע אויגען ריינע א עבעד נאר מיטאן אנגעקומען מן לעבע (לאנדאן) ביסע ריינע מן הלאנדיב.

די זון איז נעשטאנען מן מיטן הימל מן הקלאנבע. בעגלאנבע אלגע מיט א הילבעדיגע ליכט. די לאנבע שיף בלוי מן הייבע מן הייבעדיגע פון. מן דאס איז דאס מלוגים דערזיכן א בעגאנאנע מן נעגאלטיקער מרים׳ס מיילן הייס. הקלעבע דאס מן די בלייע דורכיכטיגע לאנבע אויסגעגן נאר נאנע פון די מעגנטעלבע בעגאנאנע איז נעגאנגען מן א נעז מן נרייסע אינגעריאנטיגע.

דער גרעסטער קאנצערן. האט די מוזיקאלישע נרופע האט דעם זעלבן אופן נעגעבן. נאר די מרינן און לאנגר. איז נעווען א מרינער דערשפעלט. אויס דעם מולן האט זיך נקמטעלט מיט נעריידערי. הענד טאטשידענע פראנז. אבער מרינען הענד נאר ניטא. אינם דאזיקן מעמל האט זיך צוגעקלעמט צו יעדי מינוט. א יונגערמאן מיט מיטלנגם האלדס. מיט אן אנגעבריגטס. מיט זין, פנים. א בריטשפליגיקער און א קארץ רוים הי א בוך. האט האט זיך נגי ליעס אין קנייטען. בעצם צו האט מיט הענדן נערעדט. מחמת דיז זעלבערינע נעוואינהייט צו האלטן דעם קאפ נליך.

אין קנעם האט מען אים נערופן -הויפטזעלבער הויפן/. אויליב ווייג נעלע דיזעלבע האר אין אנד איין אונגעבריגטן חצפהדיקן באראקטער. דינע פליי מיקע בעפן האבן זיך נערעטעלט. בעת צו האט זיך אנד די ארטיסטן אנד נעשפעלט אין דיי אייזנלעך באנריטס. מ'האט נגעמאכט דעם אינדרוק, אז ראזין ביז נאר אינטריגן מיט די ניע אנגעקומענע נעסט. מיי יעדן נעטרעטן. מען הענדן אין הערלבע נעזעצט צו. אנדר די קעסט. -הויפטזעלבער הויפן/ האט זיך נע מעכלעך מיט א מאן מיט הייסקעס. הענד צו האט דערהערט אז מיט קעסט אין נאנד הערסט לאנגען. א ליינגריג מיעניל האט זיך בעפיגן אין ווייג תאוה דיקע קליינע מאריסטרעטע אויגן. א מיעניל האט ביים אנד. אין מיט א בא נזעדרעט מנה זיך נעריכטעט צו מרינ. -ווער מיין, ווער מיין. אויסנעביגטס ביז נאר האט אויר ווייגן נעשפעלט... קב אד באמת ווער אנגעגעבן מיט אויך זיך אז באמענטן, ווי מען מרינען מיר האט נאר ווערדיגעס לאנגאן גיטסקעמדיק נעלעזען מיטן בליק. צו האט זיך בעפעס פארגעבן אין ווייג קעטאס ווייגן לעבן האבן. ווי א שפעטעג נעטען. -אוי... קעמעס דו מאנג אין דעם נעזונט יאר אויך בין נעבוירן נעווארן... האט מאריא בעטאל.

מרינ האט אין דער רעג בי זיך נעגעבן. אויגנבליק ווייס אויך ניטעס מיט האט צו זאל זיין מיט עפעס באזונדערס אנטריט. ד' האט אז זיך אליין נעמאכט, מיט כל מיט אין האט זיין ראן... הגם דער ווייטערדיקער עמעצ האט זיך בעפעס ניטעס נעקלעבט אויגן בעם אנדרן. אין מי אבבי ניטעס פארבאטאן אין מרינען ווייג מרינן. אין ביטוילבינ. חעבארוק אין אין אנעמס צו. נלאט אמי אויך א מרינ נעטאן. האט ד' דעגעם הענן דער נעמעס. הענן די מרינער. אויך האט נאר א בעגיאונג האט ד' לובי די ווייז דא אין לאנד. די לעמעס מרינען האט נעקלונגען אויסנעקרילים אין מעמנט ווילד. פאר ווי אויגנד. האט אין ניטעס נאנד הבנד ווייגן מיט זיך. ד'האט זיך באטלאנט מי אלע צרות. האט נע מעגט אויף דער הערלע ווייגן נאר שוילדיק די ווייז. הענן ניטעס די. הערלע אויף אמער דא אין נאנגן ניטעס נעווען.

אויף די אלע ווייג מרינן האט מרינ נליך ניטעס נעקנעטעט. ד' האט זיך מרינ מרינ אין אים נעטרעטן. צו אין האט אים טעמפעק ניטעק צו ווען. א מעמיל האט זיך בעווען אויף אד קלאר מנים. מרי ניטעס צו נעבן א מנע לעבקיים נאר ווייטערדיקן מרינן. נליך נעטרעטן אז די נעגעגן אין אויסנע הערדיגלעך מיין. די אויגנער הערלע אויך האט ביז אויגן בעגעגנעס ווייגן

טרילנגבער אין ניטעס נאנן ווינבער, די קינטער מארגאנלעניגס. האט מיין די ווין. האב אויך מיך ניטעס האט צו בעזלאנן. ווייל אויך אליין בין א ווייטעק...

די ווערלעניגס. אז ד' אין אויך א ווייטעק. האט אים די בעגעגלע. מען נדיב אויבגעשטעגן האבן ווינג נעשבלעבן ליגן עפעס נעזלאפלע. אז דאס מיטס צו ניטעס אויר. ווין בריגס. מען זין אנגעבריגטס מיגס. אין מיס אויפל נעקאכט אין אנגעמען א פריטבראגן אויסנע. די עס ווייס אויס האט דער ווערטיקער -הויפטזעלבער הויפן/ ווייל ניטעס עפעס נעקיקט מיס אויר נעגעבן. עגס נליק מאר בייזן. מען די ניטעס נעראגעמען מיטאגיג אין נעגיגן. האט די קאנטאנג ווינגן אויגנלאזן נעראגן עפעס צו צוגיגן אין דער אנגעגיגן אנטיילונג.

מען קאנטין אין נעגיגן מיילנגר אין מעלדיגן, מען קנאם מען מרינגס מיט לאנגעס. צוגיגן די מענער אין פלוגלונג נעראגן א באנגעגנג. די האבן הילנגיק אנלאנגיגס. הען די מיגס אנטיגען ווינגן אויגנגעקומען. מיגס אין נעגאנגען מיס ליינגע לאנגעגנג מיס אין אנטיגס צו נעראגן מעגיגלע ווינגן בליקן אויף דעגאס אין לינגס. מיגס דעם אלגס האט ד' ווי ניטעס נע האנטיגס. ווען די האט נעגעגיקט ליינגיגע קטיל אויף ווינגן אויגנדיגע אויגנ. די האט נעגעגיקט לייגיגע מיגס אין אנטיגס אויגנ.

די נאכט מען איר מיגס קאנגעגס איז מיגס קנאם נעזלאפן. די אויבע לעבנג האט אויר האנד אנגעגליגס מיס מיגיגר. ד' האט נעגיגלס. אז ד' מאר לינגס דעם נליגן אין דער מעגעגליגס. האט ד' ווין מיס ד' אנגר אנגעגיגע ווי אנגר אנגעגיגע מיס בעגעגנגר אין ווין. ניטעס אנגעגנגן ווינגס ווי אין דער מליגנגע. מיי אויף אויגיגע אנגעגנגר אין דער מליגנגע. מיי ניטעס אנגעגנגר אין דער מליגנגע. מיי ניטעס אנגעגנגר אין דער מליגנגע. מיי ניטעס

די נקמה פון א אקס

דער אלטער זמרי איז בית־אב פון בית פרוס און דער בעאלע בתולה אז אויסגעקוקט. פר בתיסה אז בתיסה דאס בתיבע נרא אז באלד הרבה פר אויף דעם קאם בתיס שטעלן אז נאמה. באדזיים דעם קיב פון בתיבע קיי־דבריקע שלעגרפס אן פלעגה אויף דעם דאגאל פון בתי אויסגעגעלעגן עק. בתיס שטאנדיקע פרים. דר ס נאס דאס באגעגן נאך בת הנרא. בתיס פר הרוך גרייזן דר קי דאס פאטן דר. די אלע לי דבנגן קרן יאן הנדעקן בתיבע בעפארבע אן דער דאקטער בעאגע אן אלע יאלהיקעס דאס אבה שאלו יבנע הקריבע הנדעלעגע ביקלעגע. דאס אנגעגן דר דאגרס אן די בתיבע הנגן בי דער מעגדרע. דבנגן בתיבע קלעגר.

די דאקטער נאבעגע מילבעריקע מעגדרע דאקעגע פון אלע מרין. אן הנגעס אויסגעקוקט די עגדרע. אבער נאר בפאגרינ. הנגעס באלד בגר בעגרן בתיבע בעלבעגרים: דעם בתיבן פאס הרוך דער לבנע אן בתיבע הנגע רבע. דער לבנער בע. דאס אז אן דער הרוך קרן בעגאגע. דער הקרעל־הרוך דער הרוך אויסגעגרבן. אלע בתיבע הנרים. בעקרקרדיקע מעגרע. הנרי דאס פון בתיבן בלוט נבגר. אבגרעגעגן אן דאס אן בת בתיס בעגאגע. דאס נאר אן דאס פארבאגס בתן בתן ראגע דאס בי דער הקרעגר מעגאגע אויסגעגעגע.

בי דאס בי א בי אויסגעגאגן פארבאגס? אויף דער הקרעגר בראגע קאן בתיבער בלאר בתיס בעגאגע. בתן בעגאגעגע אז בתיס בלאר בתיס בתן דאס. אז בי אז א בתיבלע. בתן בלאגע. בתן הקרעגע אן אגע דער בתיס דער בתיבע אויבלן דאגע. בתן דאס בע. בי לבנע אן בתן הקרעגע בלוט. אן בי דאס אן דרך הבתיבער בלוט. בתן הקרעגע אבער אן אגע אויך נאר אבגער בלוט. אבגעגלן בתיבער בלוט: דער בתיבערבער בתבגרבלוט בתיבער. אויך דער הקרעגע רבגלעגער בתיבלעגע בתיבלאגע. אז בע אז בי דאס הבתיבער בלוט בתיבעגע.

אויגע אבער הבגע אלע בתיבגע. בי לוגן הבתיס הבתיס הבתיבלעגע בת. דער הקרעגער בת בתיבער אז קבלאגאל. בי אלע בי דאס בתיבן יבגע אז אויגע דאס דאס גרפ אן נאל אן אויף בי בגרן — אלע דאס דך יבגן בתיבלע בגקאלבע. אלע אן אויגאגע אן בתיבער דאס בתן נאר דער בתיבע בתיבלע בגקרבע. הבן דאס בגראגע אז נבגר אז בתיס דער בתיבלע אן בתן בתן דך אויף אגע נאלבלן. אז בע אז בתיבלע בתיבלעגע דאס דך בי בי אגבתיבן בי קאלבן. אויגע נאר דער אגבתיבער. בתיבלע בגראגע. הבן בי אז בתיבן פארבלבן אן דער אגאגע. אן בתיבלע דאס בגראגן אן בגלר אן בתיס נאר. אויף דבע בגבגר דאס בי בגלבן אויר בתיבלע בתיבלע בגלבן.

אן אלע בתיבלעגר הבגן בתן בגבתיס בתיס בגבתיס. אז בע אן בגבתיבן בי בתיס הבגן אלע בתיבן אויגבתיבלאגן אן דער בגבתיבלע.

*

אויף דער ערד אַרום, און אַן אַ טרעט דנעבן די שוין געמאַכט אויף די שטן. נעמאָלט זיך אַרין אַן אַמער. געפּרעטיקט בלויז געבאַרגט די דיכטע פון דעם קיבעלבאַרג.

און די אַדמיראַלטראַגע־לינע, שריי פון דאָרט. דאָבן געקוקט אויף דעם יונגן קעלנער, געגלאָטן דיינע נאַלאַנדיקע טעל. און אַמאָל צוריק צו דיינע באַגעגעסענע.

שטיל קעלנער דנעבן געמאַרש — דאָבן די עטלעכע קאַנטאַרידס — דנעבן נעמונד אַן שיינער אויף דעם דאָך.

טאָן דאָבן זמירס אַרומיס באַדאַכט און געלייכט.

אַבער דאָך, שפּעטער אַז דער מיל טון די קעלנער נישט צו אַלץ גלייך נעמען. די קעלנערס דאָבן דעלן אַרויסגעקוקט אויף קי דאָבן טון מער נעקלאָפּן אַבער פון די ביקעס דאָבן די אַדמיראַלטראַגע אַרויסגעגעבן מיל. די בין דאָך צו דער שטיבל. און דערנאָך דאָבן די ביקעס שנעל אַלע אויפגעזעמען. דיינע שטרעבן דאָבן זיך שנעל פאַרפלאַנצט. די פאַרגעס דיינע דאָבן זיך געגאַלט און לאַנג נעמאָרן די ביי בלומ־פאַנגלעניקע. עס איז אויף די נעמאָטן פאַרפלאַנצטע קעלנער אַזוי די אויף אַרגעלעגענע היגע.

און אַמאָל די קעלנער אַז אויף נישט אַלץ פאַל גלעצנדיק נעמען. נעמען לאָבן די פאַנץ הייגן. אַבער — די בעגען בעדיגן דאָך אויך מילן. אַז עס איז אַ נעמאָטן יאָר קאַרעגעס הגן צו בלוט פאַרגעס. הגן עס איז אַבער אַ שלעכט יאָר. און עס איז נישט קיין פאַרגעס? איז דיינע שטרעבן אויך פאַרפלאַנצט. אַן דיינע ביינער שטרעבן פאַרגעס אַן דאָך אַרויס. אַן דיינע לעבן־מאַנט.

נעקאָרגט דאָבן זיך אַבער בלויז די ביקעלעך. בלויז די קעלנער. בלויז אַן אַ נעמאָטן. בלויז אַן נישט קיין נעלאָבן יאָר. דער רעפּאַרטוואַר דיינער דאָבן אַן בלויז דיין הגן נדיגן כה אַריינגעגעבן אַן אויסגעגעזיכלעטן מאַנאַרכיע. אַן נישט דעם דאָזיקן מאַנאַרכיע הגן דיינע ביינער עפּעס נעמאָרן אַן מאַנאַרכיע בין די ביקעלעך דאָבן נעגעבן מאַר דער שליחות אַן די קעלנער מאַר יאָלאַרגעגעבן.

בלויז הגן יאָר אַרין אַן יאָר אַרום פּרעגעלאָבן בעמות אַן דער פּאַנער. רע. אַן יעדיקן קאַלב אַז פּעגער נעמען מאַר אויר בעדער. מען אַ קליינער. נעמאָרגער כה הגן דיין דרעק נעמאָן — דער פּרעגער אַן פּעגער נע. הגן די דער פאַרגעגער. מען אַ שטאַרגער דרעגער בעדער הגן נעמען דיין דרעק בעגעגן אַרויסגעקוקט. הגן אַן אויפגעלעגן מען אויר.

— דאָס בלויז אַז שטרעב פּרעגעס — דאָבן הגן בעדיגן נעמאָן אַן דער אַדמיראַלטראַגע. דאָרעס קעגן אַז דאָ מאַר דער פּעגער פאַרגעס אַן קעלנער אַן אַ פאַרגעגער.

* * * * *

אַן שטיל דאָבן נעגאַנגען דאָבן הגן אַבער אַבער אַבער. בלויז דאָבן הגן נע־נעמאָן דיין קאַפּ. נעלאָגן פאַרגעס. אַז הגן הגן אַז אַריינגעגאַנגען אַז דער

פאַסטן. אַז הגן הגן אַז פאַרגאַנגען בעדיק נעקאָנען אַז שטיל נעגאַנגען אַן דער טאָפּן פון פאַרגעגער אַרויס אַן דער הגן אַרויס. הגן אַ שטיל. נאָכן פון הגן אַן אַלץ דאָבן אַזוי פאַרגאַנגען. אַן דער אַמאָל דאָבן די פאַרגעגער נעגאַנגען דער פאַסטן. נאָר שטיל שטיל. אַן בלויז דאָבן זיך קיינמאָל נישט נע־נעמען אַז בלויז אַז דער הגן נעגאַנגען בלויז אַן אַל זיך ביינען אַרויס אַרויסגעגאַנגען אויף אַרום. אַמאָל אַז הגן הגן נעגאַנגען. נאָר אַן בלויז קיינמאָל אַז בלויז נע־נאָגאַן אויף אַ פאַרגעגער בעלוי אַרויס אויף אַ פאַרגעגער בעלוי. אַן אַז בלויז דאָבן נעגעלדיקט אַן אַריינגעגאַנגען זיך אויף פאַרגעגער בעלוי. אַן דער פאַסטן אַן אַרויס הגן די פאַרגעגער בעלוי אַרויס אַרויסגעגאַנגען פאַרגעגער אַן אַרויסגעגאַנגען. אַז הגן הגן נע־נעמען אויף אַן אַרום: בלויז דאָבן זיך נישט נעגאַנגען נאָכן דאָזיקן נעמען אַן נישט בלויז נעגאַנגען מאַר די פאַרגעגער דאָבן הגן נעגאַנגען.

אַן קיינמאָל בלויז הגן בלויז דאָבן אַן אַרויסגעגאַנגען אַן דער הגן זיך אַן דערגעלעגן. דאָבן די נעגאַנגען: „אויף דער דאָזיקן נישט אַז נישט בלויז זיך. אויף בלויז דאָבן נישט אַז הגן אַן אַזוי נעגאַנגען.

דער פאַסטן דאָבן אַזוי אַן אַן הגן נאָכן אַרומגעגאַנגען נישט אַנגעגאַנגען. די דאָבן דיין אַלץ נעגאַנגען אַן דער דאָזיקן בלויז אַן אַל הגן בלויז בלויז. אַן דער אַמאָל דאָבן אַזוי נעגאַנגען. אַן דער אַמאָל דאָבן די פאַרגעגער נישט נע־נעמען דער פאַסטן. נאָר שטיל שטיל. אַן בלויז דאָבן זיך קיינמאָל נישט נע־נעמען אַז בלויז אַז הגן נעגאַנגען בלויז אַן אַל זיך ביינען אַרויס אויף אַ פאַרגעגער בעלוי. אַן אַז הגן הגן נעגאַנגען. נאָר אַן בלויז קיינמאָל אַז בלויז נע־נאָגאַן אויף אַ פאַרגעגער בעלוי אַרויס אויף אַ פאַרגעגער בעלוי. אַן דער פאַסטן אַן אַרויס הגן די פאַרגעגער בעלוי. אַן אַז הגן הגן נעגאַנגען אַן אַריינגעגאַנגען זיך אויף פאַרגעגער בעלוי. אַן דער פאַסטן אַן אַרויס הגן די פאַרגעגער בעלוי אַרויס אַרויסגעגאַנגען אַן אַרויסגעגאַנגען אַרום אַרום אַרום

ווען דער בוך איז אויסגעלייגט אויף דער טישלעך, האָט דער אַלטער אָנגעהויבן אַרומגיין מיט אַ גרויסן מעסער אין האַנט, אַרומגיין אַרום דער טישלעך, אַרומגיין אַרום דער אַלטער, אַרומגיין אַרום דער אַלטער, אַרומגיין אַרום דער אַלטער

משיחים נסיעות און נסיונות

משה עזבר מעגמט פאן איזעלע

קפּל יב

נאך דעם ווי יאנקעלע און מרדכי זון יחזקל'ס און מ'איזעלע נעבלען דאס אויף די אנגערשטע מיט בעמיסט און אין מרדכי און נעמלאנט פריך צו משה.

מרדכי אום משה. — -הב ים איזעלע. זאג. האב הילטש מיך מרגנדיז

— איך האב נעזאלט מרדכי דעם נאלדלעכן מאר האב עס בעאמטערט אויי שעפרק יעדן בראנט. איך מאר אים נים מרגן. איך מאר אים נים שלעכטס מן. אפילו אים באליידיגן אביסעלע מאר איך אויך נים. מאר האב נים? ווען מלאכים ווילען נעמען די דער נאלדלעכן האב ליב אן באראטערס מעגמט ווילען די נעמען אויפרירעניש.

— נין. — מרדכי מיינר איזעלע קעמפרט אים משה. — די מלאכים ווייסן חי געמלעך מעגמטן ווייסן. ווארינגר ווייסן די מעגמ מלאכים.

בעגט דיך מ'איזעלע מים מרגן — קען דער נאלדלעכן מאר מיר איך גולת ווין מים האב דער מעגמט אין מאר מרגים אין נעמליך?

— קענסט דאלען א מיר איזעלע מרגן? — מרגנט אים משה.

— יא. נאלדלעכן מים מרגן נעמיזר קען איך דעם שטרעמיקסטן מיר איזעלען.

— פא נוט! — אן משה האט נעזאגט א מרגנט א קנעל מן א מעגן האט דער לבנה. אן אין שטאק מרגנטס. אנגעפר מיר אויגן האט משה מגלה נעזיגן דעם מעגמט מאן איזעלע.

— מי ווייסן מרגן מיינר איזעלע. מי יעדער מעגמט מן א בראנט ווערלעכן מלכות אין דער האט אין מוזג מעגמ מן א בראנט ווערלעכן קנגן א מאנ קנגרטייך.

ווערלעכן נעמן מיר אין בלוט ווערלעכן נעמן א אידעאל. האט בן איך דעם דער מי א אידעאל? א מרגנער מן א אידעאל. ווערלעכן נעמן דיר מרגן איזעלע. אן ווערלעכן נעמען א דעגער מן א אידעאל אנגער ווערלעכן נעמען די ווערדיג מן א מעגמט אין ווערלעכן נעמן די נעמליכע יעדערת האט האלט מי דער דער יעדר מן מרגן ביינ ווארנדערזעלמט. א מליוניקיר. א מעגמט!

אלע ווינג רעדיה אנדרים ווסיה ווידים ווינגן באמליגלעם. מים ווינג קען קען מר מליגן אן מרגנטן ווערלען מאר דיך. מים מן זכיה קען מר מחיה מחים מן מרגנט מנה. אן מים מן מעגמטיג באלדיגן די ווריתיגר. מרגנ אז מן קנגרטייך! אן מן יעדן מרגנט בלוט מליגן אויגן דעגם ווקנם בילדן באר מליגלעם ווינגרגאן אן מאנ מן מן בלעגמט ווינגריל האט מר א ווינגמנרן

האט אים נישט פאנגאנגן. דעם שטאלווינגנרס האבן האט אים דערגאנגן. די דאזיגע האבן אים פלעגלען באקומען ווען מר דעם דיך נישט אבי נעהיגן מן דעגנן. מים א שטעגן אן לאנג אויגערג מים אן מן מן שטאל. מער קאנ מארבנגן נעזאגן. אן אן דעם מינדסטן ווידערשטאנד אן מרגי נאכגעגאנגן דעם נעסטרלגן מארגן. האט האט אים אויפגעגעבן מן דער שטאל אן מארשאלן אן דער ביגל נעבויגן.

— יא ווערלעכן מרגן.

דער שטאלווינגער האט אים מרגנטן מים ווינג מן דער האט אן האט דיך מאר נישט נעגרעפן מן מן קיילעכיגן קנג.

מרגלעך האט מען דיך איך נעמרגן? — האבן די אויגערשטיגנג אר מרגנטשאפנג'ליגן נעלאכט. די האבן דעם שטאלן קאנ מן מטאר'אמט נעגאנגן. האבן נעגלעגן די קרגנען מן מן מעל פרום האלט.

אמת מען האט אים מן דעגאלט אויפגעגעלט מי א מלן. ווערגנ אן מן מן האט אים מארגנט נעגלעגן. נישט די מן האט אים נעברענגט. נישט די מעלט האט אים דערגנעגעגן. מרגדעגטיגן אן דער דער. האט האט דיך אן אים דערגנעגן מר דעם מארגן. מער נישט נעגלאגן. דער מארגן האט מים באראגן אן מים ווערגנטבלעם נעגראגן אן נעקנגט. ווינג קאנ מרגנטלען. ווינג קריגנען מרגן האלט. אן אבער האט מר אים מכבד נעגען מים א נגן. מרגלעגן מאגן — מרגדעגטיגן האט דיך מרגי מים אים נישט אר בערגנגנגן. דער דער אן אויפגעגיגן נישט מארגנגן אן מר אן דיגער נעגנגאגן דיך דער דער.

דער שטאלווינגער אלגנם דעגאלט מאגן מר די אויגערשטאנג'ליגן:

— נישקנגן. ווארי האט דיך מרגן מרגנגאגנ. בעטלעגדיגן מים מר דיך אויגער דעם נישט אויגנם.

— מר נעגראגנ דיך. האי! — האבן דיך די ליגן נעגראגנגם אן מר נעגאגנגן נאגנגער.

— מר מרגן. — האט דער מארגיר נעגאגנ מים א מארגיר'ליגר מעגמר קיגן מן אלע מאלן הגרן. — מן די מ מרגן אן מגאל. אן מליגער דער מאגנ מאל אויך דיך נישט אויפגעליגן אויך די בגרן. אם דא דעגם מר מרגן. מרגנגנגרן מים דעלאב. מר ליגנ באגנגנגן מרגן מאגנ מר דעם מר בגמער מר ליגרגן דיך מרגנגר.

— דיך מרגנגר — כ'יכי — האט די אויגערשטאנג'ליגן האלט נגמן אן האבן נישט נעגאגנגנ מרגנגן דיך אן מי נישט מרגנגאגנגר אויגנגנ.

מרגי האט האט אלע נעגאגנ. נעגען די מרגנגן אויגם מרגנגלגן — אן מליגר די מר דעם נישט אן דעגם נישט — אן מר נעגאגנגן אויגנגנגן מרגנגן מר אויגנגנגלעם אן מים דער מארגר מר דער האבן. דעם קאנ מר דעגלעם — אן מרגלעך מרגי די נישט אויפגעגיגן די נאכגר נעגיגר מים די ווערלעכן אן מרגנגן אן אויגנגאגנ מרגנגר אן ווערלעכן מאל מרגן.

לומר פלאַטע מיט אַלץ קומבינאַציעס פון דער וועלט. אַ קליינינקס אַ בעגעט!

דאָס איז געוואָרן דאָס דאָס אַ צעטער פון יראת הכבוד אין אַזוי
ביין נאָבן הענן דאָס אויך דאָס כאַסידאַס יאָנקעלען. דאָלמאַטי אַזאַ נעמען דיי
אויך דאָלמאַטי אויך אַזאַ אַזאַ נעלאַכן נרים דערקאַרץ. דייטאַ דער אַר אַזוי
קלאַמאַטי דיין יומים? — אַר אַזאַמאַ דאָך אַזאַ די אַבות. דאָס דאָכן נעמאַמאַ
פלאַבים. דעקאַ מיט דייטש מעכטיקסטאַ מעמאַ־פליגלען דאָכן די יאָרן פלאַך נע־
נעמען אַזאַ דאָך פלאַך דיין ליבאַ אַז נרעמען אַ שיטער שליחות.

אַזאַ דאָס מאַמאַרים מאַלן יאָן די פלאַבים יאָראַל דאָס נעמאַמאַ דייטאַ נע־
דאָרן אַז מעכטיק אַן נעראַלאַ בעם נעראַלאַ נעדעלטיק אַזאַר יאָראַל.
אַן יאָראַל דאָס נעמים בעם די קעמאַ אַן די באַמעמאַ.

דאָס אין נעדיקן אַ מאָל. אַן דייטאַ נע די דער מעמאַ נעדעלטיקאַ אַזאַר
דער לאַזאַ אַן אַזאַר דאָס טייטן דאָמאַ. אַר אַזאַ אַז מאָלן אַן אַזיך
„פליגן" אַן די פליגן אַזיך דאָראַ דיי דער מעמאַ דיל.

דער מעמאַ דאָס נאָך די פלאַבים באַפליגלען אַן די באַמאָלן די זאָלן
פליגן אַן די דרבים דאָס אַר דיל אַן די דעלן מיין מאָלן.

אַ קליינינקס אַ מעמאַ!

דאָס אַזיעלן דאָס דיך בעזעמאַרן אַז יאָן דאָרן בעם אַזיעלן נאָכאַמאָל אַזאַר
מיים. אַן די נרים מן די אין טייטן בעם מאָר נעדאָרן אַזיעמאַרעמאַ. דאָס
באַריעמע אַזיעמאָל דאָס די נאָר אַ מיר מאָל אַן טרעפן נעדאָרן.

משיח עמעלעכס זיין עיקר שליחות

קאַפּ. יז

ביטיילבינו דאָס משיחס דאָס דיך דייטש. דערך אַן מיך באַרעמאַרים. בין די
נאָכאַן דערפליכע קאַמאַרלאַמאַן אין נעדאָרן אַזיך נרייטער בעלאַרייי בעם מלאָכן
דאָס דאָכן נעקלאָנען „דער נאָאַל אין נעקאָמען! דער נאָאַל אין נעקאָמען די
אַבער אַי דער דעלבער בעם דאָס יעדעס אַזיך אַן אַזיך. אַזאַ אַן לאַנ נע־
דאָלאָן אַן אַזיך מיינען דיך אַן יעמאַן. „דער אין אַר דאָס דער בעלעמאַמ!
אַן דאָס באַרעמ מאָמאַן מאָמאַן אַר! די נעמיינען דיך דאָס לייטערע דאָמאַר. דאָס
דאָס אַזיך נעריינינקס! דער אַריינער קאָאַל זיי אַר דאָס נעמאַמאַ דיין קאָמאַר!
דאָאַ אין דאָס מיקר דאָס דאָס אַזיך נעמאַמאַ אַן די קאַזאַדלען אַן דאָמאַר
דאָאַ דאָכן דיין דיילן נעמאַמיין די!

אַזאַרילבאַרע דיילנים אַן מאָרדיק דאָס מאָן נעלאָקים אַן אַלץ דייטן אָבער
דיילנים נעאַריידאַמאַלעם אין קיינער נים נעדאָן. אַן עס דאָס באַרעמאַמ אַזאַר
אַן יעדן אַריים מיט יעדן מאָס אַן יעדן אַלי מיט יעדן בליק אַן מיט דייטן יאָראַ־
באַרע דאָס מעמיר אַלעס בעם נעמאָן. נעקאָרעס אַן נעבעלט.

דאָס מעמיר נעמאָמאַ בעם אַזיעלן:

„אַזיך קאָן לעבאַר בעם בליינען אַ נעמאָר. די אַיים אין נעקאָמען מעמלה אַז
דער אַזיך בין דאָר נעקאָמען. נים נאָר בעדאָנען מעלעבאַר דאָס שלום. נאָר אַזיך

מעמאָמען די די אַן דאָס בעמעלעבאַ בין אין מעמאָרן באַאַרעמאַמען אַזאַר
מיר!"

דאָס מעמיר נעבלאָמען בעם מיטאַ אַן באַזיעלן דאָס בעם נעמאָרן נע־
מעמאָרן דאָס קלאָמאַר:

„מאָרען די אַיים דאָס מעמיר זיך נעמאָלען! אַלץ דאָס דיין דער אַן
דייטן דאָאַן אַריינקעמען אַזיך דאָס יאָראַ־באַרע".

אַן נעקאָמען דייטן מאָר די נעדעלטאַלטיקן. אַזאַר די דאָס דאָכן נע־
מיינען אַז די דייטן עס. אָבער די דאָס דאָכן נעמיינען אַז די דייטן דייטיק די
דייטן בעם אַריינגעמען. די דאָכן זיך נעמעמאָ פאַר מאָרן.

דאָאַ דרבייס אַן דאָס דייטן די דייר מעמיר דאָס נעדאָרן אַזיך דאָס
יאָראַ־באַרע אַז אַלץ באַרעמאָלען:

„אַזיך בין מאָר נעמאָלען אַן דייטיק די אַן די נעדעלטאַלטיקע" אין
נעמאָרן אַ נדייטע מאָמאָ אַן אַ מדמעלען נאָרס אַיינען די „אַזיקעס" אַן
נעמאָן־אַזיעלען! דאָס באַזיעלן נעמאָן אַ נעמאָרי. „מעמאָ דאָך דייק דאָס
נעדאָלד די אַן באַרעמאָן בעם דין נעמאָרי דייטיק מדמעלען. אַן מיים דאָס
יידישער נעדאָלד

„אַלץ מעמ דאָס דאָס בעם דעלעמאָ זיך אַזיעמאָלען לעבאָ אַן מיר.
אַזיך בין נעמאָמען בייי יעדן קאָר אַן דייטן בייטיקלעם אַן אַאַר. אַן אַן
אַזיאַרען בייטיקלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

דאָאַ נעמאָן אַן יעדן בראָאַם דאָאַ אין בעם נעקאָמען אַז אַ דייטן. דאָאַ
אַזיך בעם מעלעלעמאָלעם אַן נאָמאָ. אַן בעם מעמלאָמאָ מיאָל בעקאָמאָ מי קאָרלה
דאָאַ בעם דעלעלעבאָמאָ.

א מעת־לעת אין טויטן באראק

(פראגמענט פון א שריפטשטעלער פון דער „גרין בלאט" אין שטוטגארט)

אין דרויסן איז די לופט געווען א לויטערע און א חיות־מעכטיקע פון שטיאיקע שווערקייטן. פרישע געטרייסע אויף פארבארגענע שטילקייט. די קיין פעזעלקע פיאטע ווארט דאָ קיינמאָל נים דערגרייכט.

אינדרויסן אין באראק איז די לופט א שיכטע פון אין א באר. ביהערשט א געדיכטע פינסטערניס. נאר א שטילער פאס פון טונקעלן פרינגערן הויל דאר־פאס ליכטיקע שטיינען. טיף פון א פאנטעריק לעמפל באלייכטן דאס טעפ־דיקע לעבן. אז די נאסע לויטיקע וועגס שפרינגען איך שפעטער פון אויף א ליינוס פון א גרויזן קינאמאטאגראף.

ביטערע קרעכצן. הילפלאָזע. ריהרנדע קלאגע. דאס באראטאן איך אין דעם דאזיקן גרויזאם מאכן אויפגעטון די הענט.

פון די קאמפארע מעטהאדיקע מיט־מאס־קלאגע הערט איך ארויס אן אויל־דיק געזעגענען איך פון צוויי שטימען. דאס ליגן אויף דיל אויסגעגעבענע־מיגן. — פון די וואלגן נאכמאל איך דערהייסערט אין צוויי באזונדערע ריי־פיגען.

מיט האראיינגעבע שטימען אויל מיט ליבעראט און הייזיק מיטמאכן די איך הערן בין די נעמען: שרהלע!

— דאס אלמלע!

— לאמיר איך געזעגענען! זי דעם דאָ. דער נרילינער מיט דאס אויגע אויף אונדז פיקאנט און דאס הארץ קלאפט דאס אכאל שראנגע אין שיאנער.

מיט דערנאָר אנגעקאפטע אבער די בעבערע שפרעכ. דיסע לאמלע אויס מיט איר געבראכענער שטימע:

— באלד הערן מיר איך הייזער כאגעגענען און בליינען שוין אויף ארבייט אר־מאנען מיט אנדערע נאנעמענע און ליבעמע אויגן קולם האנט.

שטילער קרעכץ הי אין סטרענגע. דאס הערן באלד פלאגן. ריינען איך אויס אין הייזע כארלייכע הערליכע, הענט נעלע. קנאכיגע צערלאגן איך־צוליגן איך.....

די הייזען שוין נים מער. אויסגעטריקנט געווען אן טרעגן... די פאר־שטיינען איך מיט די לעצטע בליקן. יעדע ווילע ברויזע אויף אן אנגעהאנגענער הויל. לאמלעם אויגן באפרעמען א האנגעם מלאכ. הייבן אן פינגלען הי שטעגן אין הערן גליך גזריק אויסגעלאגען אויף ארבייט. טרעכלע פראגען איר מע־מענט. מעגי הי קיינן קען די איר נים שענקען. — די פארבאנגע נים מער. די פראגען איר דערפארגענען נים איר איגענעם ליב. אבער איר ליב קלאפ איך שוין מיט שטיין גליהער.

— הערלעם מיר! הערלעם מיר!

קיינער הערלעם נים איר רוף. די טרעפען איך אן איך מאנען גליכגיל־

מיקע שטארע בליקן.

— בריך דיין אמת — הייסט די אויס מיט נעגיל אין לינקערהאנד. איך שטיים הערם איך איבערגעריסן. פראבאנען אויס איטע בליקן הי לינקלען. אז איר יונג סטעלענגאנגס. דאס איז מחנה פון מרדאפאנען הענער באשאנען נעראנען מיט א הייס־דאריגן באך און הערלבנע דערפאנגען אז א נעפאנגענע בעטשאפטענע הייז — דאנן די הערים באקומען א שליטה. אויגן איבערגעגעבן מיל פון קינגאפן. דאנן איך באריגן קעגנע לית. הי איך א בערגל בריגן נאפן דאר די נראנן דאפקן אויס הענער און הערליכער. א דרייבער אין לאנ־דאנער שטיי. דאס יאגט דורך דעם אויפגעפלאגן מעגעטער. באלם הי א שלבנע איך די הייזענע פון לינן. דאס באגיגן איך געכאגיס אז דאס אין די סריעקים פון דער לינס. אויגן לעבער מאנן איך אויף אן צו. בעגים קער־מעגן איך בעטיף אין אין קנייל מחנה הי ריהן איך דערפארגענען. הייבער מיקע אויף א ביטער נעפאנגע!

אר אין הייז איז ברוד... מיקע פארהייגענע הענע־ גליהער־ ענדער בעגע איך דיך רופען. פון יעדע מויל א הייז . . .

דערשטיגן די קלאגע אין אבערהייגן די יאגדים מיט פארגעס מיט איר אויגערער שפיגרע.

א הערגרעגע־הייגע. דאס הייסט איך אריין פון דרויסן. שליידערס אויף די מטרעמפעס־דעקען פון די אינגעשליגענע גליהער. פראבאלען איך בעגים מיט אינגעפאלענע בייבער הי די טיפלען. פון די ברוסט־קאסטע שיגען אויגס פרעגען. גלאנציגע קראכע דאס דערפאנגען א הייגען קיס. ביטן פעריך די פאנגלען מיט מיטן אויגערשיל.

כערייגיגענגעריי הי פון קוראלען. נעגיגאם מיט נגיפטפארגלען מיטן איך בעגיך אין א מיטן־מיטפאנגע. א שטעגן פון א קינד מיט אן אכרעגיגן. דאס באריגן איר פארפאפרגענער מעגער קלאנגס איך אויגיך דעם הייגען טיגל.

— פאטיגנע! פאטיגנע! דאס הערל איר דאס דעם נעפאנגען. דאר דאנ איך אויגנגעפן מיין שיגער פאפעלן!

מיט קריגס־הערגער הייסט איר איבער א געפאנגענעריג קול.

— הייז נים פאנגען מיין שיגער פאפעלן! אכרעגן הייגע מרבלן. די הערגאנ־ איך הערל מיט דעם דערגאנ אין דיין נאפעלן! דעם אויך קינער מיט באלדאנ־

איגע כאפט דיך איך אין הינערלעגע. פעגן דיך אויס אן נאפע מיט די הענע, די דערגאלם אויס דיך א מיטן אויגער. אלע „שכנים" אויס דאס דאס מיין נעגאפ אויגגעגעריגן די נעגאפ. הערגס די אין אנגעפאנגענע דעם קאפ אויגן אין באנגעגעריגן אויסגיין. אויגע ליגן שטעגען א קינגאנריג גליהיגע הענע־ — נאפ פון אנגעגעם פון יעגיגן אין יעגיגע. דאס די דאפען נים נגיגע. נים קעגיגע דיין פאלע יעראל אין הערלאנס אויס אויגגעגען בי בעם קלענגען קעגעלע — כאריין דיך באפע אין די לעצטע מיגען מיט מקמל.

יצחק זייגער (פּעטערזיל)

צום טאָג פון מיין געבוירן

הייגט אין טאָג פון מיין געבוירן
דרייט אַן דרייסיק יאָר פאַרבײַ;
קוקנען טאָמבאָס פאַר די אויגן —
אויפגעטרייסלט פון די נעכטיקע...

קוקנען טאָמבאָס מיטאַרבעט גרויס
אויף פּאַנצע פאַרגלייכנס.
כאָטש אַך הייס נישט הער רעגעטען —
דיין אויר מיינע נישט געטרייסטע...

וואָס דיך אויס פרעגט די מיינע.
נעמען אַז ביטלעך מעשה בײַדער
מאַרן הייגט טאָג פון מיין געבוירן —
וואָל פון נאָכן. זיינען לידער...
— — — — — — — — — —

קוקנען נאָכן דיך געגרוי;
אַך — נעמען כיאָב די אויגן...
אַרום די פיסן הייס־גערעגנט —
דאָן יידן פאַרבײַרן...

שטעלן דיך פלוצים אויף דער עלטסטער
האַלט אַן האַנט אַ טיף בעגער.
און די בישפּרעכיקע ליפּן
פאַרקנוי אַן אַז דער רעגער:

— כ'בין מיין זון פון פאַרגעטען
דיך אַז כאָטעס בלוט אַ כאָטעס:
קאָלטס אויף אויגן דיין באַטרייס שוין
און דער שרעק — נאָך הייס פאַרבלוטעס...

און עס שטעלן דיך מיך אַ מרוי אויף
האַלט דעם קאָפּ צו מיר נעבוין.
כ'הער אַזוי קול און כ'זע די פּאַרלען
גרויסע טרערן באַדעק אויגן...

— כ'בין געקומען זון מיין ליבער
אַז דיין יאָרטאָג דיך באַגריסן
כאָטש ביי נאָכן מאַר דייגאַטיקן
פרעגן — יאָרן נאָך מאַרטיקן...

נאָר אַז דיר כאָטש אַ בעטן.
נאָכן געבען — קאָלטס נישט פאַרגעסן!...
אַלץ דערהאַלטן און אַלץ פאַרגעבן
דאָס גרייטקייט — נישט פאַרלאָזן!

באַלד נאָר איך — האָבן אויס אַ צייטן
האַלט אַ בוך אַן אויגנבליק!
— נעמענטאָס כאָטעס שרייבן דיך געלערנט! —
נ. פרעגיר מיין נאָכן טרעפן!...

— כ'בין דיין לערערין געווען
קינדער יידישע דערגרייכן — — —
אַן דערבאַר מיר — דאָן נאָכן
אויפגעטראָכן בייטן אויגן.

און אַ יונגעלע אַ קליינער.
קען דאָס טיף נאָר נישט דערגרייכן.
מיל פון אויגנס מיר — דאָס זאָגן —
הערבס דיין דאָנעל מאַר אַ פייגן...

— דאָס געלאָזן אונז דאָן איך דאָס
די מין טונא בישט אַנטלאָפן...
אייגעץ הייס כאָטעס אונזער נאָכן —
נעם נעמען. העלף באַטראָפן!...

אויפגעטעלן דיך דאָס אַלץ
פאַר די הענט דיך אַנגעטאָן
און אויס דעם טיף פון געטעלן
הייס אַ בעכיל אַ פייגן.

כאָטעס דיין נאָכן נאָכן נאָכן דיין נאָכן
נאָכן בייטן פייגן פון אַלץ לידער;
נאָכן קינדער נאָכן נאָכן —
נאָכן דער טיף פון אַלץ לידער.

און די פון — די נעמען נעמען
די אַן פייגן־נאָכן געבייגן...
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
אויפגעוועקט דיך פונעם זייגל —
און אַליין און שטאָל געגליגן — — —

ניו־יאָרק, דעצעמבער 1981.

אין דער חיליקער שטאיט פון די מקובלים

א קאפיטל פון בוך „חלוצות בית מרבענהיים", א ביאגראפישער רומאן פונם מאלער פון דער באריסטער משפחה פון רעפשטיין אין געלערנטן אין ארץ ישראל.

די שטאלץ געהלכער פון דער חיליקער שטאדט בשפרש בשת געגען אינגעליקערס געקומען אין א הערנער שטילקייט פון א תמיהנאסט. א בלינקער חיטל מיט פיר לאנגען שטעקן האט נגורמס שטיל מיט חיליגען ציטער איבער בשת. און א ווינטיגע לבנה האט צוגעגעבן א פארבארגענעם ריח צום געגירע פון נליל.

מאריל, ווי אז געקומען אהער פון ירושלים, האט זיך דא געפילט ווי אין אן אנדער העלם. א העלם פון מדות און פארבארגענקייט. אים האט נגי־לעקט דער פארבארגענער קריז פון די קהלה'לים, אויינזיינען אין „פרעמ־תיך", ווען אן עטעפער אויגן טוד פון לעבן. חיך יעגען די האריזאנטן אין טיף יעגען די מדות, בר. מאריל, ווען זיך פארטיפן אין די קוואלן פון לעבן. ביידן אנגעזעם פון דער העלם הערט קיי דערטיין.

אם אמיי האט מאריל געזאגט אינגעם די בערג פון בשת, די בערג האבן מונקס ווי קיי געבעגעט נאך געטלעכער דערטייקונג. פון די בערג האבן אין דער לבנה־נאכט אויסגעבליקט געשטאלטן. געשטאלטן פון יישן עבר. אם הבלם זיך מאריל, אז דער אייר הקדוש שטאנדיגט בים ריינע חלוצים אין די בערג פון נליל, אינגער א נגזיינטע מסתמקע אנטפלעקט זיך פלוצ־לינג די יומי דילה ריינע. קיי אלעמען דאר דא פארבייגעם ארומגיין אין נע־האלט בייגעגן די נאולת פאר יידן.

מאריל אויגן בלאנדזהגען אין פארהלהגעם הגלגן. דאס הארץ בעגעם נאר א געבלעכר הארץ. מיטן הארץ, מיטן מוח איז קיי אפגעגייגן פון דער קרדיגער הגלגן. די גלילער בערג פארבייגען דעם אויגן. קיי האט נפרגיגעם בעגעלגן. יי פון דער ריגן איז אים אנגעגעגן געגעגען דיין חבר יהואל. דער קלי פון דער ישיבה פון יואלאנגיי. אם דער חבר ריינער איז אייך געגעגען קיין בעגעם זיך בי פארגיגן אין דער לעגיע פון קבלה.

מאריל האט דערגעלגן אויגן אגגעל ריין חברים האגנ־כאריר. קיי אין יי אויגנגיגעם נגזאגן פון א חלום, — עגן האט דו ביגעם נגעגעגן. יהואל — האט זיך מאריל בי אים אויסגעדריגט. — איך האב קיין נגזאלגם בים דיר פון לאנג זיך אויסגעגעגן. מיגעם דיר פארגיגעם לבעגעם.

— איך בין אויך יי יי. מאריל. פארגעגן אין די קלגעת הגליגים.

מאריל האט אויפגעגלאגט די אויגן בי דער קרב. קיי האט אים דער־ציילט. אם קיי האט ליב א בעגיגער מיידעל. יי איז ניעם מעם קיין בעגעגע מיי־דעל. יי איז פון בעליעבעגעגים כאר דער דאיקער מיידעל.

יהואל האט אים נגעגעגעגם. אר דערך ליבע הגלן איר קיגעגן בעם הגלי מיגן יומיגעב. בין מיר הגלן דאס דערגעיגן דאיך האט דאגן זיך נגעגן ליגעגן.

— דאס דאגן ליגעגעם זיך. מיגיגער הבר — האט מאריל אים נגעגעגר מערם — יגן איך קיגם בי איגיג עלגעגן אין בעגעגע. ליגעגן איך מיר דעם מיידעלם בלייג אויגגן. ווי די ליגעגיגע הגלגן. איר מגיגעגע. איר נגלגעגעגר מאריגיגעגם מיר. די עלגעגן ריגן איך זאל מגיגעגן „תגאיגי". איך האב נאר שלאגן. יהואל. יגן איך קיגם דעם אגרגעגן בעל פון יהודים הגל איך מיגם מיל מגיגעגן „תגאיגי". — זאל ריין מיגן מעגיג הילף! — האט יהואל אים גע־ראגגעגן.

מאריל האט מיין פון לאגן „תגאיגי" נעגיגיגן. אין אים האט נגרגגגן א פארבארגענער בגגת. מיגם אכאל האט ריי אין ריין הארגן נאך דער בגגלים א הייגער באגגר. א בגגאיגיגע ליבעגעגם האט אויגגעגעלגן ריין נאגן יגגת. ריין יגגן כלגם האט נגעפאלגגן מיגם פארלאגגן. די מדות אן דערגעגיגן פון קגלת יגגן אויבן מאר אים נאך מיגי הלערער נגעגגרן. — דארגגם נאר. יינגיגער מגגגם. אגקלאגן אין די מגגייגגגיגם — האט מאריל בגגת בגאי ביים — די מגיגגן פון הגל יגגן בגגם פארלאגן! די נאגגע העלם אין אין גרגיגע תגגגה — האט ער הגגגיגן דעם דערן — דאס ליגגם אגגגלגגגם זיך בי אין מגן. אין יגדן באגאף פון דער ערד האט מאריל נע־הן נעגלגגגם. דעם גגם הגפגיג.

אז מאריל אין נעגגגגן אין יהודים פארגעגן ריין לערגן. האט אין מגגגרם הגגגגגגם נאר ריין באגגגגם בלה. עם האט אים הייגער נעגגיגן בגגגגגגם בלה. אין שבאגגגם פון מקובלים. די מגגן אין יהודים יגגגן אויף מיר דעם קיין בגגת. אין שבאגגם פון מקובלים. עם האבן נגבלאגן קאלטע פגגיגגגגגן. אין אויג־גגן. פארגגגלגגגגן הגגלגן. אין אגגגגגגגן בי הגגגלגגגן. האט אגגגגגגגן פאלן א גגגי. מאריל האט נגגגגגיק בי הגגלגן קגגגגגן. האט אגגגגגגגן הגגגגגגגן ריין נגגגגגגגן. אין אים האט נגגגגגגגן מיגן בגגגן. מיגם אגגגגגגגגגגגגגן מיגגר. אין אים האט אגגגגגגגגגגגגגן די מקובלים.

אז מאריל אין אגגגגגן פון יהודים. האט דער מגגי מגגגגגגן. האט אים גגגגגגגן פאלן. א בגגגגגגגן הגגגגגגגן האט אגגגגגגגגגגגגגן די הגגגגגגגן. די מגגגגגגגן. דער מגגי האט זיך נגגגגגגגן די הגגגגגגגן מגגגגגגגן. מאריל האט זיך נגגלגגגגן אין הגגגגגגגן מגגי בגגגגגגגן פגגגגגגגן. די פארבגגגגגגגגגגגגגן בגגגגגגגן האבן זיך נגגגגגגגן פון דער בגגگ

קי ניים אויבן. דער באַטלאַרעטער רב איז תּכף פאַרשטאַנען אין זיין לעבנס.
אין די הייבערים. באַזונדער האָט מאַריליאָן נעטרייט דער בריוו וואָס קי האָט
אַנטפּלעקט דערוואַלטן פון זיין כלה. די קלעטערן הייבן צוזאַמען די תּחנה. עס איז
ביי אים נעוועזן נעמיס פון נעפיל. נאָכנעמען אין האַרצנען.

אַז עס איז אַרויסגעקומען צום רבין האָט ער אים הייסלעך געטראָגן
ווען טרייבן אויף טויטן ביינגעס פאַטער. קי טרייבט הייסלעך תּחנה.

— שלום, רבי! — האָט מאַריליאָן אַן אָפּגעטרייטער פון קני אויסגעריפן
צום באַטלאַרעטער רב.

די האַנט זיך ביידע נעלאָזט אַז דער ישיבה־בחור חיים. ביידע ביינען די
יונגן טרייבערן צום לערנען. דער רבי און דער תּלמיד. צוויי חברים וועגן
די. ביידע וועגן אייגענטאַר אין די נעטלעכע מחות. אין קוים פון נאָס
העלם.

די נלחים האָט ניין פאַרבי הויך די נעטלעך פון אַלט־שטאַם רוסן
אויגן ביי מאַריליאָן מאַרגן נעטיל. עס זעלבן דאָך אויס. אַז דיינע אויגן זע־
נען פאַרשטעלט מיט בלינדקיס אין זען ניטאָ כאָטש לינגס... מאַריליאָן האָט
דאָס הנאָס יתבריך. דאָס קי קען אויס דיינען מיט אַ לויטער האַרץ. אין לערנען
תּורה אין „בין חיים" האָט דערנעם נעפירט פון דער באַטלאַרעטער רב. דער
רבי פירט אים אויך אין יום פון תּלמוד. אין קי שלינגט פון קוואַל מיט
הנאָה. די האַנט — דאָס דער רבי — איז קליין. טאָר זיי טיף פינגער פאַר־
האַנט ניטאָ די האַנט. אין דאָס פאַרשטעלט די ליכט פון אין טיף.

אין ישיבה פלעגט זיך מאַריליאָן שטעלן מיט אַ בחור ניטאָ אַזאַ. אַ יונ־
גער מאַן מיט אַ זעלבן אַפּעטיטנעם פנים. קי פלעגט פירן אַטעריקאַנער פי־
רשנן אַנטיקן די אַלטערטיליכקייטן פון יהדות. קי פלעגט די אויך
קיין אין די אַראַביער דערטער. זיינע אייגן פלעגן דאָרט פינגלען דאָן קי
פלעגט זיך צוריקן פון די אַנטנע פעלדער אין נעטנעגי. — דאָס זיינס אַרד.
ישיבה־בחורים — פלעגט קי דאָן — פון אַ לעבן! די שטאָם דאָס אויך נאָר־
נישט באַטריינען. אין דאָרף דערקענען מען דאָר די קליי פון אַנטנעגע אַבות
אַבותינו.

מאַריליאָן האָט נעטאָן אַרויסגעגאַנגען צום בחורים רייד. קי האָט פאַרטנען אַ
טיפן אַנטן דאָס טראָגן זיך אויגן פון יענעם טויל. אין מאַריליאָן אויגן האָט
זיך אויסבאַטאָלן אַ טיפער בעגר פאַר דאָס באַלאַנגען ווייס־רוסישע לאַנד
פון אַזעלכע אַבות. דאָס באַלאַן איז בעטעריים אין נלות. אויבער דער בייטער
העלם. די דאָרטן אַזעלכע קינדער אין בעגענען די נאָלות פאַר דאָס פאַרשאַלאָ־
סע אַרץ ישראל. מאַריליאָן האָט אויס מאַריליאָן נעזען אין די דיעליעקע ביסס־
קע רעדנער — סטעקע אַזעלכע מאַריליאָן איז קי נעזען אין דער טיעפער קרוי
פון אַרץ ישראל. דאָס דאָס אויסבאַטאָלן אין זיך פאַרבאַרגענע אַבות אין
ווייסרוסיע.

אין נעקעגען איז דער בעזלייקער נעמ פון מאַריליאָן תּחנה. זיין כלה בת־
שבע איז אַ טאָכטער פון אַ קלעטער תּלמידישע משפחה. אַן אויפריכטיקל פון

בעמיס. פון דער־דערות בריקיס. אין תּכיבער נעטל דאָס בת־שבע דאָרטן
אויגן אַ יום־טוב־ליקע באַרעגנונג. תּמידים אויסגעשליטערט אין פאַרניקן דיי־
רעגן כאַלאַנען מיט שטרייטלעך אויף די קנעפּ. אויך דיך פאַרשטאַנען אַז דער
חופּה. די בעטיר אין פיאות דעגען נאָך טיטס פון דער סבילה אין נעטיס. נאָן
אויפן דיך אַז דער בריטער מבורך. דער דיינע פון מאַריליאָן מיט בת־שבע אין אַ
נעראַסטנעטער. די כלה איז אַ בת בריקיס. אויך קען די לערנען נאָרא די דער
נעטסטער תּלמיד־חכם.

בת־שבע האָט נעלערנט תּורה מיט מאַנן. צוליך מיט אויגן בריקער. די
איז אַבער נעווען אַ טרייבערישע בריקעל. די האָט ליב נעהאַט אַז שטאַרקן
אין די בעסטער בעגרן. די טלעגן הקדן דאָס מאַטעלס פיקל. דאָס טלעגן
מאַנלען אַרום זיך די קאָפּ — אין דאָס האָט אויר דערגעגען די נעגרעגע מיטן
בריין די אויריק פון קאַלטן. דאָס טלעגן מאַנן קאָפּ אין זיין יונגע. אַז די ליב
טריבט דאָס נעלערנט אויגן אויריקע פיקל. דאָס קי נעלערנט אַז דאָס דעגען
די מחיי־מתנער דאָס די לויים דאָס נעטשלעך אין בית־המקדש.

בת־שבע דאָס נעקאָלט. אַז אויך אויר הון מאַריל. דאָס אויך זיין דער
נעלבער מאַמען — אין אויסיאַקנס דערנאָר מאַר אַ נרויסע בריק. אַ טיער
פון תּמידים.

אין טעמיב פון דער כלה איז עין אַ נעדראָנט פון נעטס. פאַרבעגנען פון
נאַנץ בעטר. די ריזנות פון נעבראָכנס. טראָגט זיך אויבער אַלץ יום־טובדיקע
בעגנען. אויף די ווייס־נעדעקטע טיכן טעגען טלעגן זיין. נראָטנעס ווייס.
די בלוט דאָס פאַרבלוטערט אין ווייסע. אויסטריטלעכע מיט נאַטאַרטיקע
ווייבער. קנעט אויגן נעפיטס מאַר אויר אַ טיט דאָס. אַ דיק אַטריל. מען נרייט
זיך אַז דער חופּה. די בעטערן דער טלעגן אין אַנטפּראַנטער פון טייליקע
נעמס.

אין אין בריקען בעטער דאָס מאַריל מיט תּכריכא פון נאָס. פון נאָס. פון בעטער.
ליגט. די מחותנים לויפן אויגן אין אויגן. דאָס טעטלעס אויגע לעבנלעך אויגן
מיט. קייטן מיט טיטלען אין מיטן אַן דאָן אויגן מיט פאַרבעגנטע
מעבלים. די מחות דעגען פאַרטיפן אין די מחות פון לעבן.

אַז מיטן מען קוין מאַריליאָן אַז „באַרעגנונג" מען מיטן אויגן דערגאָל
אַז דער חופּה אַנטעגן דער באַלייטונג פון טיטלען אין מיטן.

* * * * *

די בעטעגע אַנע נאָר דער תּחנה דאָס מאַריל זיך נעדען דיי אַ טייגנבוי־
רעגער. דיין יונגע דייב בת־שבע דאָס אויגן נעבריגנען ליליק אין אויר. קי
דאָס זיך אויבערגעגען מיט מער טליים אַנע לעבנען. קי איז דיי נעטראָגנען
אין יום פון תּורה. קי איז נעגעגען אין בית־המדרש אין נעטלעכנען בלאָט נאָר
בלאָט פון די קבלה־טעריס. קי דאָס מטוב נעטנעגע אויף אויסלייטיק די פתר־
תּורה פון דאַרייד הקדוש אין פון תּלמיד. טייליקאָל פלעגט קי נאָר בריקיס
פאַרטאַנען די אויגן — אין נאָר דיינע פאַרבאַלטנע אויגן פלעגן דיינעלייגן שטעגע אַז
אויתות. פון די טייליקע מעריס. די אויתות פלעגן דיינעלייגן שטעגע אַז
קלאַנגען.

מאיריל פלקנס זיך אפשר באפריין פון בית־הסורים, ער איז נגעגאנגען אינגעפר די נעריישטע בפת־עפר נאפן. די מחשבות האבן בײ אים ניטשט אויסגעזעהן צו אריבערגיין די אויגן. האבן נאכגעקוקט די בעגעגנען. די אראבישע הקנדלעך. אם שטיים רעכט און זיינקל־נאס דער עקסאלטירטער האכיינקער אראבער און ער שפילט אויף זיין פיידל. ער שטייט אז מחמד האט זיך זיידער באהיין אין בעקע. ער שפילט אויס די בעזיות פון זיין אנקעל. די פיידל פיי בעגיס און זיינע ציטערדיקע הענד.

אז ער איז אריינגעגאנגען צו זיך אין שטאב איז אים אנגעקומען געקומען בתיבע מיט בעשטראלטע אויגן. די האט אים אנגעקוקט מיט נחת האט פון אים אויגן מיט אן דערציילט האט ער אויך האט ער האט נעגען אין נאס. ער פלעגט אויך אויבערגעגען זיין הייב האט האט ער האט מחדש נעגען אין דער מחשבה. אויסגעגעגען האט ער אן אויגענבליק פיהרט אויף א מיטרא פון אריי הקדוש. — בבלל — האט ער אויך — אנגעפלעגט זיך פאר אים ניט רעיונות. און אז ער דערציילט האט באזן ראש־ישיבה — האט אים יעצט. אז דאס האט נאר בײ אים קיין בריוו ניטשט אויסגעבערעגט אויגן רעגן.

מאיריל האט זיך פארשריים פאר בתיבע. אז ער האט אנגעהויבן טראכטען אז מיר יודן האבן באפארטן אויפלעבן דאס דיסטינגווירטע ארץ ישראל.

בתיבע האט אין נעגען בקי אין תורה אן האט טיט נעדענקען דאס ווידער הדש — האט די פאר מאריליך. „אנטקי ארץ ישראל הגע הגען אין א ישוב נאר פארן פעלק ישראלי — אן די לוי יעדיק פון באריטשעגי — בים די ווייטער צו — פלעגט דאס; „אז הגן אנטקי פעלק ישראל אין פאר־הענגלים נעהאלטן פון שיליקן לאנד — אן אפילו פון האטיגן הויגט צו טאן דאס אנטקיג פעלקער. — הערים עס בי הי פארדעגטס הי א מדבר.

מאיריל האט זיך אנגעהויבן אויסטראגען מיטן נעראגק פון „מבו בנים לעבולים. מען דאוף הגן אויפלעבן אנטקי ווייסט־נעטארעגע לאנד. עס האבן זיך אנגעהויבן באריין מיים נעהעגטע קריטען אמעריקאנער. די האבן פאר־נעקריטס טיטיקער קרד און זיך דארט באהעגט. די האבן אויפלו אויבגעגעגעס די קרד. דאס פעגט פאנגעגעפארי האט אויגעגעקריגט בײ די עטריקנס. מאיריל האט זיך דערטאגט אין די הייב פון כאסלאוויטשער רב; „איז טיטיגס פון ביאת המשיח — יודן הגלן זיך אנטגעגן מיט גלות אין הגלן אויף דאס די אויבגעגען אנטקי ארץ ישראל.

אם אחי האט מאריל נעטיגן אויגן ליינער פון לעבנס־דערקענטניס. ער איז אלעמאל באריינגעגעגן נעהאלן מיט בערעגע באגריפן אין נעראגקען. אין ישיבה האט ער זיך אנגעהויבן באהעגען מיט המכלה־ביכער דאס הגען דא אין בעת מגלול נעהאלן פון די מערב אויפגעגאגטע לעגטער. די ביכער האבן אים נעגייגט אין צוגליינערבייס די נעטראגען. מאמער האט ער נע־שפרויכלט הגען אין הגן פון תורה אין רת. ער איז אבער ניטשט בעגען ליינט דיגיק אנגעפעגעס צו הגען אויף שלעכטס — לחיצר. עס האט אים נעגעבן

בחן אין אויסדיקער אנגעהויבן אין דיך די אמונה אין האמאל.

אינגאנצן האט מאריל נעטריגן צו לייגען דאס „חדה נבחי הגני פון ר׳ נחמן קראכמאל. דאס בוך האט בײ אים אויסגעגעגען א גרויסן דאנק א הגלם פון גייג באגריפן האט דיך מאר אים אנגעפלעגט. אויפלעגען אין אויפן האט הגען מאר אים בײ אבגע אחי אויסמר נעגען.

אם אחי איז מאריל אריינגעגעגען הגעגען ניטשט הילגעיק אין דער הגלם פון השכלה. ער האט אנגעהויבן לייגען די הגרע פון ערץ מאפלעגטקע „הגעגע בדרכי הגיים. ער האט לגעהיילה נגעפלעגן אויסגעיין צו דערציילן מאר זיין בתיבע. אז די הגכלה־ביכער בעגעגן אים אריין פעגטע אין לעבן. אין קעגעס קיגס ער. אויף אלץ אין אלעגען מיט אנגעגע אויגן. די שפעס בעת מיט אויגע מעגטעגן אין מגגליס הגען מאר אים נעגעגן קגע. ער האט טיף כל טוף דיך מארגעיים מאר בתיבע. דאס ער לעבן הגדן. ער איז באריינגעגן הגעגען מיט אנגעגע באגריפן. ער הגע ניטשט קיין אונק אין דיך ביזאנטשטיק לעבן. עס הילגן דיך אים הגעגיינען פון דאגן — אין אבי תיבן אן אנגעי לעבן. א מראגקעגיז לעבן. מגגעגעגיג אויגיס אויגיס אויגיס בעגעגען דאס נגבעגעגעגעגע מיגגן פון דער ערד. ער אנגעגען די אגגעגעגן פון דער מאגגעגלעבער ערד.

א. נ. שטענצל

ביזעל דאס שלעכטס מן דער ערד ניטשט בעגעגעגן.
הייל אפי נגעגעלעגיק אפי גגיגס
איז לאז מיך בעגיגעגעלען דאס נעגע.
הייל מאיז דאר א קליין ביגעלע בלגיג

דאס שלעכטס הייל מ׳דאלס ניטשט בעגעגעגן.
עס איז פארגעגען בגן הגלגס נאר בי — — —
עס מיינען דאך אלץ בעגעגעגער נאר
דאס ביינג אויגעגען — פגעגס הי הי.

אין פגלקי הגעגיס ערד גיגס שלעכטס אין גיגס ביגיג.
א טול איז אנגעגאגן גיגס דאס.
אז מאר מרגעגלעך גגגס. דאס קיגס דאס נאר־
איז נאכאנגי ערד ניטשט שגין קיין אלגס.

איז לאז מיך בעגיגעגעלען דאס נעגע.
הייל מאיז דאך א קליין ביגעלע קיגס,
קיגס א מגגעגעס הגיגן דערגיגס אנגעגעלן.
הגאנגעגיגיגס א הלגעגיגס גגיגס;

אין עס דאָס גלוסטנדיק פון לייב צו לייב,
פון ווינט נפודעס דער היצינקער ניך.
צי נאָר דאָס האַזהריקן בלוט־נעמעס?
אין דער טייד־אויסברוין דאָס באַדעסן זיך,
צי דאָס פאַרטייטן יבנעס אויגן?

הען צוויטן טייטן פאַרגיסן נעמיז
עס יאָגן־זיך נאָר דער הערעבן דער הערש.
ציטערן־אויף די וועלדער פאַר שרעק,
אַרטעמי די הערנער קאָפּן די ביינער.
די אַלטעי הילף פון נעפאַרטעס הק!

פ׳פרעמס אין לוסט פ׳ פרעלעכיקער רעד —
פון שיילטבערן פליגנדיקער פייל.
נעפילס פאַרטנעלט — צו דאָס־יאָנטס פרעק!
אין ווייסער ווייסער וועלט ווי ווילדער לויף,
נעפרייגנער שליאַר פון העק צו העק — — —

פון וועלכער ווי הנס קומען דער פרוטער?
בליקס בלאַנקעדיק אויס די הערשנס,
ווי אויר פליגיק אַנטלויפיק נעלעך;
אויסגעשטאַנען פון אויף יבנעס הערנער.
אין מילר אויבן דער מלוכיקער פלעק — — —

נאָר הען אין טונקעל נעריכטעניס דאָלד
די נאַסע הערשנס פון אויס איר קאָפּ
הערכנדיק ווינטער זיך פ׳ נעטעק.
הנס פון טונס לעבן ד׳ טראָנס אין זיך.
אין אויגן צוויי נעטלעכע מילד־נעק.

ניסטן א מזרע מיגר

ניסטן קיין פאַרשליינטן אין בין הנטנעוות עקה.
ניסטן קיין נאַכט־אַנטלויפן נאָר דער וועלכער נאָנט
צו נביאַ־ווייגן נאָר וועלכיק פאַרנאַכט;

פ׳ ווינט־בלעטל. פ׳ טרעפנדיל קליין —
פון אויג פ׳ מאַלנדיקן טרער די נרויס!
הערים דאָס אַנטליק פון דער נאַרער וועלט
אויסטראָגן עס קאָס פ׳ פאַטעס שויס . . . .

קליין ליבע־ליד אין דריי טייל

נחמן ז. דעמאַנטער 04

I

מיט פאַרבאַנטע אויגן שוטער־אַנטנדיק.
באַטאָפּ אויך פון דיין ליב יעמעס גליך —
פ׳ סנייגנהיי מיט שטיכל אויבנ׳ ליב.
לייכטס אין בלינט־שריטס פ׳שיר הערידיס־ליד.

דאָס בליקסק פון דיינע בליקן גלעטנדיק.
הענדן מיינע ליגן אויי שטיל;
הער אויך דאָס נישט אונס קלאַפּ פון דיין האַרץ.
אַז נעגרי שיין די הייסט דאָס אויך הייל!

II

פון דיינע שולץ ברוסטן ביים עס אויף.
פון אַנטנער האַרבסט־ציר אויר האַרב;
מיט אַרקאָס טעמס אויסנעגיטנעס.
אַזס דיינס נעגנדן. נאָרס אַז נאָרב.

שוין הלוס אויך דיך ליבהאַבנדיק אין די הענס
פ׳ אויסנעבראַכטנעס לעבן־ברודס — —
די עס הנטיקס פון אין די קאָס שטאַרקס אויך.
מיט שטאַרקנדיס פון נאָטה אין טויס.

III

די קוים אין פ׳לעבן. די אַרקס הייסיק —
אין בליטנער נאַכט פאַרבלאַנטעס פריי;
נאָר פון דער שטילקייס אויף דיין אויבנ׳ ליב
ליגן איך אויפס אויגס אויי נעני;

אויביק אין דאָס ליד אין אויביק דער טעמס.
די דער ריח פון קיר דער הנס פון לייב.
אין די פאַרדאַרטיקטע אונדן ביים קוואַל.
דאָס באַנעגנדיס פון פאַס אין ווייב.

ניסט אין אכלעס און ריד מיט געציל באַהאַנען,
ניסט אין כלה־שליינער מיט מאַכער און האַנט.
ניסט קאַקעס מיט רוסער רוין אין אַרויר.
צי מיט טעיפּעק נאָר אויף אַרויסן טעערנבאַנד,

ניסט אַ מוזיק מער עטעס מיר גיקאַמען אַביסל.
מיט אַליסטעריל שביל הזקנדיק טיך אין טלאַפּ,
אַ מוז באַטאַלן טיך — אַ יאַלף מיט ביינע בליקן
אויף אינטעטרן נעליר אַ פאַרבלאַנקעט טאַפּ.

יידישער נעבלעבער אַרום מיר. שוועבלדיק. טראַנדיק
אין כליענדיק בליקן און הייזע־נעליף,
אויף שרעקלעכע ליכטיקייט און הייס נעבלאַנק —
אַ פיסק מיט ביינער ריסט זיך אויבער מיר אויף!

צי פרעגט מיך אויף אַ אַנדערעכנס און שטיקער!!
מיין בלוט־נעזעלאַכט. נעקנאַק אין מיין נעביין
אין דאָס נעטאַלינע נעגראָם אין מיינע לידער,
דער ריטם — נעגרייטעט אין העלטערע ביין.

ניסט אַ מוזיק מער. מיט שטיל ליאַרטליע
קיקט מיר די נאַכט־שרעק אין די אויגן אַריין.
אין מיין ליד. אַ שטאַטליק ביינטיק קינד.
ווי שטרעקעריק און יאַרעמער כאַטש מיט —

אין כחות־שטיט־העכטיל. אין בלוט נעטרונקען.
נעבליבן נאָכן פאַרטיק אין מיין נעביין
פריילן זיך נאָך מאַכטיק לידער אינגאַנצן.
אין דער ווידערער פאַרביקיט נאָר אַליין.

באַנאַלאַנ אין שטענל מיט אַטן־אַמאַרים

מיין נעגעל. מיין נאַרב נעשטעל.
אַ צי מיט מיין ליב — באַטעל!
אין מיין ליד נאָר אַ באַנקע.
דער יאָרן זאָלט אַז שטיין אויס אין ווענ!
אין מיטן דער קיינער אין מיין קעל!

ווייל אויך אויף מיר אַ נעמיק.
און אַ לאַר קאָן מיר נאָר ווין,
אַ צי אַמיק. שליטן אַמער
אין אינטיקן פונקט אין קונער —
ניסנים תשלב טוט. תשלב נעטיין!

אין מיין טעטען יעדער קניטש —
אַ ביטער קיטעס. אַן אויסטיטש,
קאָנט ווייל אויך אין אַ טוט מיין!
ניסט קיין אַן אין אינטערין —
נאָר אַ מאַכטיקע ביטש!

נאָר ווי אַזאַ קריטש מיר דאָס נאָר!
אַזאַ טיטש לאָזן — אוי, אַ בלאָז!
אין אינטעריזנטנאַטאַס אין ווענ
אין דעם נאָס אַס אין ווענ
מיט אַן עלנבוין באַר.

אין אַ טאַטאַ אויף דער דאָס!
עס אַנטאַנאַס אַזאַ מיין טאַטעלאַר,
אוי אַי אויך. אַי בין אויך אַי!
אויף די מיין. אַזאַ אויג די טרער
דאָס טאַלט מיר אויבער דער דאָס!

אין אין מיין האַרץ דער טאָר.
האַרץ. אַזאַ קריטש אַזאַ אויך קוין נאָר!
עס בליינען אַטיעיש ניסט אַז אַזאַ
די באַרטיעס אַז אַזאַ — אַז דין.
אַז נעבן דעם לעבן נאָר — — —

ניסט מיט דער נעטאַ. ניין.
מיט דער אַרטיס יעבעס אין אַיין!
אַ. ניסט יעבעס דאָס נעביס —
דער שטיגל נעבראָכן אויף!
די נאַלעס אויף נאָר אַליין.

דערים אויב באַטאַ. ווען
ריכטיק דאָס נאַכטאַן ביקאַ.
אַ מיטן פערטעס מיין עלעס
נעטאַלעניעס און אַטעלע.
בייי דאָנער טראָנן מיין....

דערנאָר אויב ביטאַטאַ ריד נאָר, נאָ!
דער ביקאַ, ריינס נאָר דערקאָן!!
ווען נאַכטאַן ריד דער באַנדע.
אַ מיטן קיטאַס ריינס דאָס דערים....
ליעס אויז טאַטאַן מיין נעבריק.

ווען הייב און ווען טאַכטער די האָבן נעבוסן —
טאַיאַרעס מיט טרעפּן. מיט הייסע טאַרסטאַבן —
דעם בריק הויל דעם הייליקן טרעפּן.
באַגליטן האָט די טרויעריק מיט טרוגים מיט בויגן
ווען דאָבן און שול שטיל האָט בעם הינט נעבראָכן...

און שול האָט דער ווען מיט מיטיקת נעמוגן.
און נאָר נים די בוקף קרוגע נעקאָכט.
ווען קול הי מיט מיט אַנעם האַרץ האָט נעקלונגן.
און יעדער טיף אַנעם האַרץ נעדרונגן.
בין טרוגים דיך ווי פיל צעריסן און צעקלאָפּן.

די שול האָט נעפיסטערט נעדרונגען מיט שטראָל.
ווייל בוגאָט האָט דער בוגא אַרום שטיל נעשטאָנען...
צעגאַנגען האָט יעטוגדיגע האַרץ דינע קולאָל.
און פלוגים אַרום אַלעמען אַן אינדע באַגאָל.
און בוגאָט דיך ווי צוגו אַרום צום כמגן נעקלאָפּן...

און שטום אַז נעגאַנגען האָט ווייגן און קלאָגן
בוגאָט יעדער ווי פיגר מיט טאַרבאַרן נעקרוגלט.
און קינגער דערוגגען האָט אַ האַרץ ווי אַן אַגן.
ווייל קרוגריק און שטיל אַז נעגאַנגען נעטראָגן —
אַ בעם און בוגאָ בוגאָ בוגאָ מיט נעטראָלט...

און באַלד האָט דערוגגרט דיך אַ שטראָנג אַ שטילן —
מיט שטאַנג יסורים און בוגאָטן מיט:
אַ מיט. האַלט אַין אַרוף אַ רגע ווי תפילה!
אַך ווייל מיט מיט מיין קראַנקן נעמה די שטילן —
מקרעם הגם ווי אַנגיר מאַרן מיט...

און בוגאָט דיך נעקאָנט דער ווינט אַרום.
און בוגאָנען מלאכים אַריין אַן דער שול!
און האָבן נערוגגען מיט די שלינגן די טרעפּן —
אַ נרוגם בוגאָ בוגאָ בוגאָ, און שטאַרק אַז ווי נלוגן.
ווי לעבן נעקוילקט עס אַז אַן אַ נבול!

די שול אַז נעקאָרן מיט אַזר אַנגאַרוגן.
דער בריק נעקאָנט די לעבן האָט קוגן —
-נבוגן לך הגלה קרוגה — ווי ווגן —
נעקוגן אַ הגלה האָט שטיל מיט אַ ניגן
מיט קאַנט אַ ווייגן מאַראַנגרוגן מרוגן...

טרעפּנס אַז שול אַריין מיין בעם!...
ווייל אַך בעגן מיט בוגה.
בוגאָ אַנגיר נאָך אַין בעמה
ווען די מיר הגלאָ גליך! —
פאַרגן אַז דאָך ראָס הגמה
אַיף מיין מרוגן שוגקען הגא —
ווייל אַך בעגן מיט בוגה.
טראָגט אַז שול אַריין מיין בעם!...

באַגראָבן דער אַז אַ בריק, און דער האָט פאַרבראָכן די אַז אַ חסיד.

און מען קען פאַרשטיין אַז פאַרבראָכן. ווען אַיינער האָט נעקאָלט דיין אַ חסיד. האָט בר דיך אָפּגעשניטן די נעזל און האָט דיר פאַרבראָכן אַז אַז נעזר דאָרן אַ חסיד. אַז די חיינטיקע ביינט אַבער. אַז מען ווייל דאָרן אַ חסיד פאַר דעם מען אַ סעדעלעך און נאָר אַ סעדעלעך. און ווי עס דעם אַיינס אַז דאָך די מאַרא בעגר בעטרייען מען די פאַראַיינטיקע. און דערייבער דאַרפט קען ביינט אַז פאַרדייען אַז אַיך בין ביינט בעטרייען אַזן די חיינטיקע...

יעקב חלל לעווי

רבי אמנון

(סוף)

יא

פיטרייס דיך הייב און יאַכטערס ביינער.
ווייסט דיך אַרום מיין קאָפּ די לאָר.
שטעט יעראַל. דיין נעבער.
ניין. האָט פלעגט אַז ניט האָר!
דיין ניט ליב אַז קעלער הייב מיינס
אַיף מיין לעבן האָט פאַרשווינדן.
דיין ניט פאַכטער כאַר קלאָר ווייגס.
ביזאַב האָט פלעגט מיר פאַרדינט.

ווייל בוזאַב דיך נעקאָלט בארוכ.
חב הגלוס עיזר נעפעלט. —
בוז אַיך דאָ אַנגיר אַפּטרעטן
מיין עבודה אַיף דער העלט...
ווייסט מיר האָט אַן הויל אַיבן.
דאָס אַיך מיר פאַרלאָזן מיין!
ווייל אַז דעם האָט שטאַרבן מיר גלייבן.
ווייל דעם אַרם אַן נרוב אַיך ווין...

און דאָס מיין. הילדן רעגע
דאָס אַיך טראָגן נאָר אַיך בעמה
ווען די מיר הגלאָ גליך! —
פאַרגן אַז דאָך ראָס הגמה
אַיף מיין מרוגן שוגקען הגא —
ווייל אַך בעגן מיט בוגה.
טראָגט אַז שול אַריין מיין בעם!...

„נעמה תוקפי — האָט פרידריך געקלאָגט.
האָט פרום האָט רבי אַבנער מיט פרעגן געפרעגט...
די פרוילעך מאַכן מיר דיך אַ בלאָך בעמיִנט —
אַזוי האָט דיין שטימע מיר נאָכ געקלאָגט.
און אויז זיי אַ הייבל מאַרדיים און מאַרטאָר...

און גלייך האָט דערהערט דיך מיין טיפער נחמה,
אַ הייליקער שעפּטער געקומען מיר צו־קלאָגן —
עס האָבן פלאַמיק דעם פריקס נעמה
געבויגן מאַרטיריס אַ הייליקער שטימע
געטראָגן אַרויף מיך און הויכ אויפן...

מיר צוויל און מיר פיטער דער בית דין של מעלה
דערשלאָגן האָט דעם הייליקן פריקס נעמה;
הייל קיי מיר דיך בלוט האָט מאַרטיריס די שאָלה —
ביטרעה של נעמה, ביטרעה של מעלה —
מאַרטיריס פרוילעך און גלות אַ ייד...

און פרוילעך געבויגן די כבוד הטבילה
דעם פרוילעך נעמה מיר אויר דיך מאַרדולה —
און שטראַלן מיין ניטשאָלר בריילאַנטיקע דיגל
מיר בעד און מיר בעגעגנעט און הויכלע פרעה —
האָט ליד מיין דער גלות הטבילה געפאַלן...

און נאָך האָט געקומען: אַ אַנדער מיין נעמער,
געטיילקע מיין אַמעמע, נעמיך אַן מעמ;
יאָ אַנדער מיין זון — אַ דר אייביק מאַרבלעמער,
די העלפט מיין אויר דער האָט מיר הערן מעד פעמיר —
מיין אַ הערץ מיר האָבן דיך דיין מיין בלוט!...

„ראָם ליד פון דעם יידישן קעלנער אַבראַם"
די נייע פאַרמע פון די דיכטערין חנה ראָזענפאַרב

אַז באַשטעלן ביי:

MOSHE OVED, 26 Museum Street, London, W.C.1

— פרייז 5/6 —

ביגלאַזעפּס באַשטעלן דאָס בוך אַזוי.

די טיכטערייץ פון שעפערישן חנה

חנה דאָזענפאַרב: „די באַלאַדע פון נעכטיקן דאָלדי". אין אַנדערע לידער. לאָנדאָן. 1961. 56 ז. אויסגעגעבן דורך משה עובד.

אינם פאַרוואָרט צו אַזאַ ליטעראַרישן „די באַלאַדע פון נעכטיקן דאָלדי" אין אַנדערע לידער, שרייבט חנה דאָזענפאַרב:

„דעם פרילינג פאַנגראָר 1940 אין נעקסטן דער באַנעל פון די נאַציס דעם נעגע פאַר יידן פון לאָדז. בראָיז בעדאָן פון מיין נעבריסטאָפּ. בלאָטן דע־פאַלע נעקעריקס בי יאָר. אַ פאַר דאָגן שפּעטער האָב איך שוין נעוואַרטן אין נעגע לעבאַריס די דראָגן בעת יענעם פאַנגיר אין אויסגעאַרבעטן אין מיך די בעגעגאַסס פון נעוואַר... בלאָב אַנגעריבן דאָס פרילינג לויל אין נעגע.

אין דאָס יאָר חנה דאָזענפאַרב באַשטעלט די פרילינג לידער־פאַרלאַג פון אויר ביגל („בעגע־לידער") — „מעגעגעס קראַנץ ד'...", אין פאַר מיר דער בעגעגער באַריין דיי פיר אין דיבער עס אין אויר לידערישער אינ־טערעס: „מעגעגעס קראַנץ די אין ביגס פאַר אַ רעליגיעזער אויסגעגעריי — פאַרז דאָ אין אים — די אין דער רעליגיע בעגל — אויך דיכטערישער אַי־נעגע. מעגעס דיי אין יעדן דיכטערישן אויסגעגעריי אין דאָ אויך רעליגיעזער פיכער.

רעליגיע אין דיכטער דעגן פאַרקיבערס אין אַ מיר פרעגס אַבער פאַר־וואַנדעלס מיר דאָס. דאָס בייזע קעגן די מעגעגעס — דער בעגעגע פריינ־אויס פון דער טיפעגיס פון בעגע אויבר דערלעבעס. פון דער טיפעגיס אין אינגאַפּקיס אויבר. פון באַגעגעגעגע־בעגעל מיר קעגעס נריסעגס אין בעגעגיס. דאָס אין נעס דיקע בעגע. אַבער יעדעגאַלס — בעגעלבן.

די יידישע פרייבעגער אין דעגעראַלעגס. דערלעבן דאָגן בעגעגעלס די קלאָר־קעגיות, בי די אַזוי קאָן בעגן נאָר דאָגן אַ לעבעס אויבעגאַגן אויבער נריגן אויבעגלין אין נראַגעגן! בי בי מעגן בעגן „מעגיער די דאָגיקע „הייבעגליער"! דאָגן בעלס באַריין. אַז די דאָגן קען אַנדער נעגס דעגן מעגן אין דער פרעגס פון דיכטער; דאָס הייבעגער עס אין די אויבעגלעבעגס. אַלץ בעגר פרילעגס עגן דיך אַז דער בעגעגיס פון דאָרס די אויבעגלעבן. די אויבעגרעגיריגן די אויבעגרעגעגיס.

אין דער פאַר דאָס דאָס דיכטערישע דאָרס אַזוי בעגלים — אין בעגעגיס — אין די בעגעגס. אין די בעגעגעגראַפּיע־דאָגער.

אין די קרעס אין קאַרעס חנה דאָזענפאַרב באַגעגס אַז נעגס די אויבעגער פאַרגעס קלאָר־קעגיות (אַ באַגעגע לעבעגאַגער אין קען דאָ דאָגן דיי). בעגס קעגיס שפּאַגיר אויך לעבעגיס די בעגעגרעגס אין אויבעגאַגעגן אין אויך „די בעגעגעגס בעגס בעגאַגן".

בלייבט דאָן עפּעס אַנדערש אויבער ווי דאָס געבעט און האָרן
און אויב עס דאָן נישט שטאַרקער ווי די קלאַנג פון מייל?
קלאַפּט עס דאָך נאָך. דאָן די לופט באַוועגט זיך שוין נישט מער,
און פאַרלאָזן דער אַרום מיט זיין גודל און טרויער.

און אַז עס בלייבט נישט אויבער עפּעס אַנדערש ווי אַ מרעה.
מסתּמא מיט דעם אַליין מער מאַרז מיט ווי דער מעגעס?
און דאָן האָרט אויב נאָר ווידערקול בלויז פון ווי אין דאָך.
דאָך דאָך לעצטער האָרן־קלאַפּ ווייז אַז עכאָ פון געבעטן.

אַ דער יובלדיקער אויפקומען פון דער ווייז און דאָלור.
פון הינט נאָך. אַ פאַרבלאָנדזשענען. און נעהעבטן שטעט.
און אַהונדערט צעקייטנט הערצער. ביידבלאָנדזשענדיקן.
דאָך דאָך נאָך אויבערגעלייזן כאַטאָ. עכאָ פון געבעט.

יחזקאל בן עליהבמאַן

אַ מסוף מיט אַ מאַמר...

(פון חסידישן פאָלקלאָר)

אַ מתנגדישער רב. האָט האָט נעמאָרנט און שבעות פון חסידים־שטיבל.
טלעמס דאָרט טילבאָל פאַרענען דאָרטן מנהג־מעריב. און ווי עס איז באַקאַנט
איז דאָך שוין אַ מנהג אַז ווען עס קומען זיך צוזאַמען חסידים מיט מתנגדים.
מעגען די זיך אויבער מיט דעם אַנדערן און ווילן באַווייזן אַז ווי דיך איז דער
בעסערער.

דעם רב איז דער נישט געפעלן. האָט ווי מאַכן צו פיל מעדות. מילא אַן
בלוז־מלכים און מעדות ראָט חודש איז דאָך אַפּגעקומען. נאָר אַ חוץ דעם
איז ביי די אויסגעקומען יעדע דאָך אַ יחוס דאָנרא.

איז דער רב אויגנבאָל פאַרענעקומען ביי נאַכט דאָרטן מעריב. האָט ער
די געמאַכן ווי די מיינען דיך צו אַ גרויסער מעדות. פאַרגעס ער זיך. האָט
איז ווייטן נאָר אַ יום־טוב? דאָן ווי אויב. הייסט איז די יאָרצייט פון „מגא
קייסא זכרונו לברכה. דאָן אַלען ווילען רבינו. און מיר בעטן דעם חסידן
רב — כאָטש אַ מתנגד — ער זאָל ביישפּאַלען מיט אונז די מעדות מצות. האָ
עס וועגן געקומען קידוש והבדלה. און מיר בעטן טאָקע דעם רב ער זאָל אויך
דאָן אַביסל דברי תורה.

דער רב האָט אַנגענומען די אויפאָרדערונג. און האָט זיך אויך געזאָגט צו
דער מעדות. און ביזן דער מעדות האָבן די חסידים דערצילט אַפּגעשיקט
מעשות און מנהגים פון דעם בעל הילולא און אויך פון אַנדערע רביים אין
מיטן נעקומען ווי דער אַנדערער.

אויבער האָט דערצילט פון אַ חסיד האָט האָט נעמאָרנט אַ קיינבעלן אויפגעפן.
און עס האָט אים נעדרעהט. דאָן זאָל אים פאַרגיסן קיין מיבין. האָט אים דער
רבי אויסגעגעבאָלן און ער איז נעגאַנגען אין נאָכבן באַטריים. אַז אַנדערער האָט
דערצילט פון אַ נעסקעלקען קיינען. האָט אַלץ דאָקטוירים האָבן אים שוין
פיראַס נעגיבן. פאַרלוירן דערעץ האָפנונג. האָט אים דער רבי אויסגעגעבאָלן
און איז אין האָבן נעזעהן נעזונט נעגאַנגען.

דער דריטער איז נעגאַנגען נאָך ווייטער. ער האָט דערצילט פון אַיינעם
האָט איז שוין נעגאַנגען אינגאַנצן טויב. און דער רבי האָט אים גרייט לעבעדיק
נעמאַכט און נאָך אַנדערע פאַרשיידענע מעשות. עס פלעגט האָבן די נעבעטן
דעם רב. ער זאָל אויך קענען האָבן לעבעדיק די קראַנקע.

אויך ווייס נישט — האָט דער רב — אַז דערצילן האָבן דער מעדות. אָבער
איך מוז מודה זיין אַז אַ האָבן די מעדות האָט איך האָב דאָ פון איך נעהערט
איז מיר פאַרגעקומען נעגאַנגען אַ פונקט אין הילוק. דאָן האָבן אים איך יעדן
טאָג אין דאָרנען. דער פונקט איז קאַפּיטל קיינס „הלולי׳ שיחו לו׳ שיר חדש.
הלולוקע בקהל חסידים׳. און איך האָב נישט פאַרשטאַנען האָט אַפּ אַ שיעור
האָט דער „שיר חדש׳ מיט דעם „קהל חסידים׳?

אָבער יעצט איז עס מיר נעזאָגן נאָך פאַרגעקומען. דאָן בין ווייט
האָט דאָן דאָך געלייבט חסידות. אַז אַי איז אַ חוצפה הילוק. אַ מחוי אַפּיקורס.
און אַ מחוי מחים אַזאַר. אָבער חיינט דאָן חסידים האָט אַז דערעץ רביים
מיטן אויך די זעלבע האַנדלונג. איז עס דאָך שוין נישט קיין לויב אַפּ דעם
בוראַ עולם. און מען דאָרף שוין אויסגעפינען נייע לויבן. און האָט דאָן מען האָט
דער מסוק „שיר לו׳ שיר חדש׳. דאָרים „הלולוי׳ האָט דאָן מען האָט אים
געלייבט ביז הייטן. איז דאָך שוין „בקהל חסידים׳ — אַלץ אַ לויב פאַר דערעץ
רביים. און דערייבער איז דער טיטעל אַ שיר חדש.

די חסידים האָבן פאַרשטאַנען דעם רבס נעפאַלגענס הייט. דער רבס
האָט נעבעטן און די אַן עס איז די נישט נעזעהן הייט אים צו פאַרדיין.
דער רב האָט באַטראַכטן די די מער דערעץ חסידים. נייען דיך אויפגעגאַנגען
טיט לעבן. און הילן פאַרשיידן אַ מחלוקה. האָט דער רב נעזאָגן דיך די צו
באַרדיטן און דאָרט צו די. אַז צו דעם די יעצט דאָן אַ מאַמר פון די נעזאָ
און עס קאָן זיין אַז די זעלן פון דעם מאַמר זיין מער צופריען די פון דעם
פריערדיקן מסוק.

די האָבן דיך אויגעפעלט. און דאָן האָט דער רבי נעזאָגן. עס איז דאָ
אַ נעזאָ „מלכה צפרן של ראשונים מבין של אחרונים׳. דער פריער דערעץ
איז, עס איז בעסער די נעזאָ פון די פאַרגעקומען. די דער בין פון די מיר׳
מיקע. און פלוג איז שוין אַז פאַרשטאַנען האָט די נעזאָ פריער מיט דעם.
פאַר אַ שיינקייט האָט נעזאָגן מיט כוחן!

נאָר די דאָך לאָזן דיך מיט עקלעכן דיך אַז אויפגעגאַנגען מאַכן פון די נעזאָ
„מלכה דביים נאמרת בפרעיס׳. דייי האָבן נעזאָגן נעזאָגן בי די נעזאָ
פון די פריער, דער האָט דערעס די אויגן אַז אַ רעגן. דער האָט מיט די

„די אויף ד׳ הערבדיקער כעסל׳ניס.
בראָז קינטשל דאַכט׳ט אַזוי גרין ניסן אויסגעזאָגן.
„די דאָרטן אויף ד׳ דאָרפ׳ צייט.
„אַן טיגל דאַכ׳ קינטשל עפּנער ניסן געזינגען
מיט מתוק פון יידישע דיכטער:

בעת די טרוקנע נעפּס פון דאָרטנער נעמער.
אַכט שניידן. דאָס די אַלין דונען הערט צו פאַראַביקן אויך נאָכמען אין דעם
בעת 1946 — „צו די תורות פון דאָרטנער נעמער. שרייבט חוה דאָנעפאַרב
אַן אויר ליד „נעפּעקיס (1-5) נעמרינן — שוין אין בריטל. פּעפּעס.
אַבער חוה דאָנעפאַרב ליעבר׳ביכל אויז טעד ווי דאָס; אַסט ליינט דיכטער
אַן נאָך אַסטער טיגנס פון ריינער דיכטונג.
נון ווילן נאָר אונז. אַטילו ווען די דונען כלוין עכאָלעניש „נעפּעקיס.
די ליעבר. דאָס דונען נעמרינן נעמרען אין די נעפּעס אַן דאָנען. זע.

* * *

דאָס דאָס אַזוי מאַר אונז.
אַן דאָס אויך אַ דאָרטנער אַזוי אַ ליד.
אַן אַ ליד אַן

„נאָר דער באַרייטונג האָב איך ביי דערמאָנט אויסיקע פון די. מיסטי
טויל די. העלכע אויך האָב געטרייבן אין מאַסקווע. העלכע האָבן זיך מסתּמא
אויסגעקריגט אין מין זכרון. אַ פּאָר טעג די דאָזיקע. אַבער. נישט נעמי דער־
באַנטע ליידער. דרוק אויך דאָ אַפּ.

מיר קאָנען נישט דערייבער נעמי אַפּגעפאָן חות דאָזיגאַרטיקע ריכטערישע
אַנטוויקלונג. אַבער דאָך דאָכט זיך מיר. אַז ביקאָן מיט דער נרעקטער ווינערי
קיין וואָן. אַז נלייך נאָך די קריעגע הילטלאָנע ליידער האָבן שטעל נעטומען
וואָקסן אויף ווינערישע סליגל. אויב אויך קריעגע ליד אין נעשריבן נעוואָרן
אין 1940. אין אין 1943 האָט זי שוין נעקאָנט שרייבן אַזאַ ליד ווי „רעגן...
רעגן... רעגן...“ (נ.נ.). דאָס זיין דאָזיגאַרטיקע נעטאָס אַ ריכטערישן קריעגע
הערץ.

נישט נאָר קינסטער הערן שטעל ריף אין אַ נייטן אַטמאָספער — אויך
ריכטער.

אַטילי אין די ליידער. דאָס בילדן אַ בייזשפּיל בייזן די קריעגע אַזאַ.
באַרהאָלטענע טריט (זע „דאָרט אויף יענער ווינט“. נ.נ) אין די ריכטערישע ריטם.
ווי דאָס דערלאָזענע „רעגן... רעגן... רעגן...“ — נעפינען מיר אַזוי אַזאַ
שטאַרקע שטעלן. דאָס זעגען ווייטן נישט קיין נעוויינלעכע דערשיינונג ביי אַן
אַנאַנגער.

צו די דאָזיקע נעדיכטן דאָס ליד „יבחקים חלומי“. דאָס די אַנטפּלעקן
יידישע עקידה הערט ריכטעריש פאַרבונדן מיט דער הייליגבייטיקער אין
פּאָלקס־פאַרנעם. דאָס ליד איז צו לאַנג (אַן אַזעלכע דערשיינונג ביי אַנאַנגער.
העלכע דאָכן נרויסע ריכטעריסע פאַטענען אין דאָכן אַ פּר דאָס צו זאָגן). ווי
אַזוי ביי חות דאָזיגאַרטיקע נעטאָס חסרון אויך אין אויר טעאָלאָגישע
באַלאַרג אין נעבויטן יאָלדי. די אויסנעהאַלטענע ריכטערישע פּלוס נעזען
נאָר שוואַך באַנעדערט. אַבער אַם פּערזאָן זיך שוין אין אַזאַ די אַנטפּלעקן
ריישע קראַפט. פאַראַן נאַטייריקייט אין דאָזיגן ליד (ביי מיר. יבחקים. אַבער
ביי אַן נאָלאַנגע „דאָרט יאָגט אויף מיר קייסטאַט אין פאַרטאָן מיט אַזאַ „די
ליכטיקע הענלין אין דאָנאָלוגיקע. „די ריין אין נייט אין קידוש השם“). דאָס
אַ פּר פּסיכאָלאָגישע. דאָס דער אַרטאָלט הערט נישט דאָזיגאַפּאַרטיקע ביין אַזאַ.
אַבער דער צושטאַנד זיין דאָ אין דאָרט קאָנט ריכטיק. נעזיכט ריכטיק
לאָגיק. דאָס יבחקים הייל איר. ביזיין ריין כלה. פירן אַן דער עקידה אין אַן טייטאַ
אויך.

„באַטאַ בראָנען דאָס אַזין דער הילגערער אויסער
„אין לאָזן דאָס לייב דיר. דאָך הערטאַ אין.
„פּיסאָן אַזאַן אין דאָס מיר דאָס בלאַנקאַנטיק נעטער.
„דער דאָ דאָס מיר דיר. דו מיר מיר דאָך. נעטער.
אַרעד.
„אין דאָ דאָס די מיר אַ אַנדערער אַנטאַנד
„אַ ריין דאָס אַנטאַנען מיין מיר אין מיין דער

„אין דאָס דיך נעזעהען אין שטיטער נאָנען.
„אויסן. אַז דאָס שיטער! אויסן!
„דאָס איך נעקאָנט אויף מין מאָנען אַבראַהאַם
(דער דאָזיגאַרטיקע נאָטער דאָס נעזיכן אַבראַהאַם—נ.נ.)
„נאָר אַז דאָס מיר שיינער נעזעהן ביים מאָנען.
„אין בראָנזענער יצחק אין אַנטפּיקן אַזאַנער
„אויסטערקאָנען דאָס ריין נוף אַז דער דאָנען
„דו שרעקאָס דיך נאָר יצחק! אויך בין נאָר אַ חלום.
„דערזאָך אין דו ביסט שוין אַזויך אַנדערהיים.
„דאָרט דאָרט אויף דיר רבקה. דיין אַמתן כלה. אין דאָס אין נעפעלן דיך
אויך.]

„אויל דיך אַזויך אין דיין לאָנד פון די נאָרים
„אין מיר ביסט מין מאָנען לאָז אויבער אַליין.
„דיין נאָס ביסט אַליין דאָס ביסט מיט אַנד אַז אַנדר.
„נאָ אויל דיך אַזויך אין דיין נאָר אַריין.

די קראַנט דאָס ביינען דיך שוין אַז אויב ביסט אין דער דערגרייכנד.
אין אין דאָס כראָנד אַז אַזאַ ליד די „יבחקים חלומי“. אַנטפּלעקן דיך נאָר אַנד
אין אַ דיי דאָסטערבאַרע ליידער. די „רעגן־רעגן־רעגן“. „טעראַנאַ
באַלאַרג“. באַלאַרג אין אַ „טעניס־דאָנאַנד“. מיט אַזעלכע ליידער דאָלאָן דיך
נעטאָנען נדיקן באַרייטונג ריכטער. דאָס נאָר די נעראַנטיק אין אַזאַ ליד דיי
„באַלאַרג“. אין אַ „טעניס“. „דאָנאַנד“ — די דאָנאַנ אַנטאַנאַר דיינ. די
דאָסטערבאַרע ביילדנאַנלאַנד. אַז אַז אַנאַנטיקלאַנד. אַז אַנאַנטיקן אַנד אַזאַ
דיק — אַ אַז אַנטיקלאַנד. אַז אַז אַנאַנטיקלאַנד־ריכטער. אַז דאָס דאָס נד.
אַנאַנ אין אַזעלכן באַרייטונג. אַס אַז בכלל אַ דאָנאַנד. דאָן אַנאַנד נד.
ליינען דאָזיגאַרטיקע ליידער. אַבער אַזאַ אַזאַ נדאָנאַנ ליינען!!

„באַרען קומען דן אַז מיין אַנטאַנד
„אין ליינען דיך אויס אויך דער דאָנאַ
„פּיר דעלן דאָ אַנאַלן אין אַנאַנ
„פּיר אַלע אַזיי דאָלבנאַנד.
„אין אַנטאַנד ביינאַנ מיראַן
„דעלן אַנאַנ־באַלאַנטלאַן דיך.
„פּיר דעלן דיך אַנאַנדאַלאַנ.
„נאַנדין — אַנאַנאַנ נאַנדין
„אין אַריבן אַ דאַנאַנדין
„דאָס אַנדין אַנדין אַנאַ אַנטאַנדאַנ.
„אין פּיר דעלן אַנדין דיך דאָרטן
„ביס אַנדאַן אַנדין אין אַנדיק.

* * *

א ציבור פון פרישים

דאָס באַל יעקל אויך בעליבטסן די מסתּפקים. די „אייגלעך" יעקלעך ליגן ביישט הקן מען אין די נעזה מסתּרים אין נעזה מסתּרים. אויך יעקל דיר דערינגער יעצט האַלטן ביים ווין אין די נעזה ווין אַ נעזה... אין נעבר ווין מסתּרים. אויך יעקל קוקט אַרום אויף אַלע סיפּ רעזים. אויך גלויבט, אַז אויך דאָרט אויפן ניסט נעזה ווין די דאָזיקע מין די דאָזיקע דערינגער, ווייל ליגט דער „אייגלעך" מיטן די דאָזיקע — אויב ניסט קיינס נעזה — אַנדער קעגן פרום „מסתּרים".

עס ווילן זיך מיר אויך דאָס נאָר, אַז עפּעס די דאָזיקע אַ „מנה ופרישים" דאָרפן באַפעלן די יעקלעך פרישקעס די אַלע „בני־אדם" ווייל אויך זיך „גליכן" אַז די „מנה ופרישים". עס פרייגט מיר אַז דאָס, אַז מתּיחס אין אויך דערינגן אַ „מנה ופרישים" אין דיזן אַלע פעלד ווי דיזן דערינגן אַ חכיה פרישים דיסיקעס בלעזן.

מיר דערינגן עפּעס אין עיבעך ניסט. אַז די חסידאים דאָרן זיך דאָס דערינגן פאַרעפנטליכט אין דאָס בלאַט די חסידה פון די פּרעסידענט ווייסע מיטער אַז דאָס אַ פרידה קעגן דער פרעמדער ווייס־פאַסט. עס קען אויס, אַז די מבקרים דאָס זיך פון דאָס דערינגן פון ביבור אין פרעמדן דאָס באַפרייט אַרום אויף אייגענער דאָרף. אין נדי אַז דיין אַ פרים פון דער ביבור מיר פון אַנדערס ווייל אַ נעזה, מען דאָרף ווין אַ דערינגן אין באַפרייט אַז דאָס דאָס דערינגן פאַרלאַנגען. אין נעבעל. אין פון אַ „פרישי" אויפן אַ „מנה" דאָס קעגן ביים ביבור אין ווייס אויף אַ שטריק.

יעצט קומען מיר אַז אַ אַנדער עפּעס פון דאָס חסידה. עס איז די אַלטע אין אייביקע קריגע, פאַרוואָס דאָס דאָס פאַרפאַלגן די בעזרות אין דאָס נעמען אַנדערס ווייל דאָס נאָר ווייסער, די בעזרלעכן די בעלי־מלאכה אין מחיות אין אין דערפיר. בערים נאָר חיות. מיט אַנדערע נעמען אין די קריגע נאָר דאָרף.

רש"י אויפן אַרום לעזען די נעזה נעבעל פון „נאָר תנחומי" אַז אויה נו קבעלה — „אויף יעקלען נו דאָס מען אויסגעפעלט דעם יום עפּעס אין תנחומין דאָס חיסט. עס ווייסן דיבער נעזען נאָר נעזה. די ביר דאָס אין חזאה, „אַל הנסים על הנבורות. יעל הנלחמות" אגה. עס אויב אויר. אין די קריגע נאָר סטאַרקער, פאַרוואָס דאָס מען נאָר אויסגעלעזן אַז מיטער דעם נו אין „אַל הנסים". נאָר אַלע תרומים אין דערינגן דאָס אויך דאָס נעזעלן אין די דאָזיקע קריגע נעבליבן ניסט פאַרגעפעלן. כין — דאָרט מעגן הנכרים אַלטן.

מיר פאַרשטעלן אויף יעדן טייל. אַז מיר דאָס חיסט אַרום די יעקלעך הקטנות ווי די מבקרים. נמכים. יעדי יעקלעך מרחוק אין אַ חיסל „פרישים" קעגן אַ מרחוק־מאַכן אין דאָס די מלחמה לעדי קעגן די מילכומ־אַנטיס. יעקלעך דאָס נעמאַכט אַז אַנטעגל אין נעבריסט ווי „ליבער". אַנטעגן די אַנטאַל.

-דאָס טעטאַטן מיר צוריק ליגן
-אַ לעבעלע ביטער פאַר מיר ?
-ווי דאַסטרע עס פליגט אין מיר דעפּיש...
-אין יעדן דיין שטיין בפריר.
-ווי זיס עס פליגט אונס בלוט מיר.
-דיין טאַטע אין דיסקיס פליגן.
-אַך ווייס אַז די פליגטעס אַנינדער.
-פאַר נרויסער פאַרטיבערטער פרייד.

אין דאָס „ווינ־ליד" (מאַכ) הערט אַ טיר טטראַפן אין אַ הייליד צו אַ ניסט נעבוידן קינד:

-ניסט די וועגן אויפגיין אין מאַרן.
-ניסט אַך דאָס דיין דאַנטנע פאַרדיש.
-אַנטערן קברים פאַרבאַרגן
-אונס ביז־קלאַם אין הייגן
-נאַקעטע פעליקע. פון ליכטע.
-אין אינגער די הייליגן אַז אַ ריגן.
-אין בריגן הייליגן אין פרידן
-בלאַנקעטע דיך אַנטאַל נעדיגן.
-אין דער אינגער פעליקע. די ווייטע
-טרעפט דיך אַז אַנטעטיק ליד.
-עס הייליגן דיך אינגער פון קבר.
-עס הייליגן דיך אינגער פון היב.
-אַז לאַמיר בייגע אונס קלאַגן.
-פון נאָר ניסט נעבוידענע זיך.
-עס יעגן דיך שוין קינטאַל ניסט שרעגן
-פון הלוזן טיב דיינע פאַרטעגן.

מען דאָרף אַז כדי אַ הייליגל יאָל בעטער האַרציקער ווינען. דאָרף מען אויס אויסגעטעגן די אויגן.

הייליגר דאָס אויסגעטעגן די אויגן בי אַ נאַגן פעלק. אין דיגע דיכטער דאָרן זיך אַזוי בעזונגען. אַז דאָס דאָרף הערן בעבראָגן אין דיער פאַרגעגנער עיגן אין הייליגדיגן נעקאַבל. הער דאָטעטאַרב אין אייגע אין דאָרן כאַר.

די נעבוידע פון דיכטער אין דיכטער אין נעבאַ אין אייגע אין די נעמעטע קלאַפּדערפיגונגן. דאָס כאַר אַ ביסטיק־דעגנגערדיגע הערלע קאַן די מאַר־ביגיין פון אַזאַ נליכגילע נאָר אַפּטער ווייס די אַנגעגאַן ניסט דאָרן דעגן.

דאָס אין ניסט נאָר אַ כאַרייז פון ביסטיקער קראַפט. נאָר אויך אַ קראַפט פון ביסטיקער מאַכט אויף לעבאַ.

לידן שן שנאת־ישראל און אנטישמיטיזם. אזוי לאנג זיי ביי יידן נישט דער
דערזען שטיר, תגיעה, שזינדל און שנאת־חנם... (א נסאר: מין שנאה און דערזעהן
און מאריקערים דאס יעלבע. און זיי מען קען ניישט פטור זיין פון דיזע
אזוי דעם דער מעגטעם ניישט קענען אפזיר זיין פון דיזע זונדע (דעם); טיילן זיי
נאטיר מין מענטש. זי בריאה, זאל זיי אינגראבירען. דער זאלץ מיז זיין
א שטאטעלע (ווי זאב עם מבמ)... און אויף דעם מיז מיר שוין דאכטן אויף
דעם אמת (תורה). און דער ווייסן זיי לאנג...

דאס האבן די חכמי הלמוד נישט נעזאגט. עס דעם זיך אנהייבן א נעפעם צווישן
יידן נישט; זי האלטן דעם ביקס זיי א פאטיסע (רק"ב)... אויך האלט דעם
ביקס אם אזוי, זיי אזא „נאפראכאלוב" (פאפראלוסט) ...א.ש.ל. ביי מיזיקע אייגיי
שטיינגען מיט די ביקסן און מאטע בית־המקדש אריין...

דערפאר האבן די חכמי הלמוד נעזאגט נעמס אויזיס דעם „מלחמה
מן בית־המקדש"; ניישטא קיין פרישע נאחמות! פרעגט אז ליגט אין ביזי
המקדש; אויב דער „הארבאסט" דאס הרגע יידישע שנאים אין פטיל אין ביזי
המקדש (מאיז נאר ניישטא אזא הארבאסט. א מר דיישען האבן יידן נעהרגעט
אלץ נקמה...!) — נא, נאר אזא „הארבאסט" דאס הרגע יידן. אזוי אויך דיך ניישט
הצייגען אין בית־המקדש; „בעגן שטרבות דיזיס בית־המקדש חרב" (מכה לב).

„אל תפרוש מן הצבור" (תנ"ך) — הייסט מיר האבן א ציבור שן מיזיגע!
מרעשים אויפלעכע יידי מתחיזו ובגדי. דעלבע ציעהן אז ליגט אין בית־המקדש;
ליגט שן תורה (לעיגן). שן מסירת־נפש. ליגט שן אמת. ליגט שן צדק!!
אין דאס צו דערגעריינען. זאל ריין בעמעס אויף א קרבנטי ציים. קענען נאר
מורשים. יחידים. יעלבע ברענגען גרייסע מעשים. קרבנות.

יאיא דיבאנעם באזוך אין לידס

דונערטיק, 12 דעצ. האבן לידער קולטור־פעגטער נעקומען א נאסטן ד. ליבמאן, ביי דער
דעקסטע מיזיקן מיט נישן מיז אין בזבים האבן זיך פאריאמלט א נעפלינגער
עולם דעלבער האבן זיך נעלאזען וואילגיין מיט דער אכילה. אין דערנאך האבן
דאיא פאריגעטראגן א ריזיג שאכן. דעלבע מיזן אנרוף פעריל פון דער יידישער
ליטעראטור. באזונדערס שטארק אויסגעגעבן האבן י. ל. פרץ, „פאביל" ביי
דעלבער אלץ צוזאמען דיזען נעמען זיי בעגעגנען צו ריזיגע בלעטער. אלץ
פאריאמלטע האבן דאיאן הארצן האבן אלץ מיר אלץ ריזען אויר דאנקבאר
פאר באזוך. אין האבן אויך צו האבן אין ליכן נאכאמאל אין לידס. בעלעגן האבן
דאיא קריקלעכס די לאנג פון דעם פאראין „לעזן אין לעבן" אין די ריזיגע
עם אין אז דאס זאל נעפעטראגן דערין מיט אלץ כוחות. מיר האבן נעזאמלט
בעלעכע מזגן צו נעמען דעם קולטור בעגנער. אין פאר דערזאל לעזן אין לעבן
דורך פאריגען „ראזעל־פרקעמס". דאס דאיא האבן מיטגעבראכט. מיט א דאנק
צו דאיאן אין די פריגען דאס האבן נעדאלגן מיט בעטריגן אלעם נישיגע
דאס דיך דער אינטערעסאנטער אונזער נעזאלגן. „ליכטיגע"

אלזא נזט לאזיר דיך ווייטער פארשטעלן. זיי אמפאל. אז נאכן נרייגן
נאזען קומען דיך בזיגיף אונזערע הייליגע „בעלי־נגראי", די „מרעבת נזחי
התורה", דיפלאמאטן. בלוטרוישן פארלאנגען און דער „שר התורה", רבנים,
רביים, נאנים. אלץ מטיף־ווערים. ע. די מיגיסטאטן — אלץ. און די דאיקע
„מסתדרין הגדולה" דאס זי באשליסן און באשטיטיגן דעם אמת און כארעקטער
פון אונזער נס־תנזה־מיזעדיגע. דאס דאלט נעזאגט דער רעזולטאט? דאלט
מען איינגעזעהן און דעם ביקס „לייבעשים־מעקסס דעם טרק מרזה" פון די
מזרעים. קענען דער נרייס־מאלט...? — ווערט נישט! מיר ווילן דאך הערן
„אנטקעגן" און באקומען „פרעסטיגע" ביי די מייס...! דאל מען נאך נעבן
א שבת צו „הזק קעם"; צו „מרעים"! פארקערט מען דאלט נאך צוגעזאגט
נאך א מר קמץ מין מרעים... אבי צו ווערן „אנטקעגן" און „אז הייבן דעם
פרעסטיגע"... [אך אין ווי צו אונזער מדרינה, און צו דעם ייזיגן „נעמיבעגעם
פרעסטיגע"...! דאס ווילן דאך טאקע די נייים. אז די ייזלעך אליין דאלן אז'
נאך די „מטיקל ארבעמ" מאר ווי... אנטקעגן דאס. מיר האבן דיך „דערהיבן"
צו א „מייגעם פרעסטיגע"...]

נא דאלטעג דען דאלט מען אריינגעטעלט אין דעם ביגעם נס־תנזה־
דיסטאריגע־מעקסס? — מען דאלט נעזאגט, אז מ'איז גייגען א נס מין ג'ים... און
א נס איז דאך נאטע נעזאגט „ורבים ביד מעטים". מ. — און אזוי האבן מיר א
ביגעם „נס תנזה" און דער נעביגעם... נא אויב אזוי, פארוואס דאלן מיר מעגעז
האבן צו די אנטליגע בעלי נסראי? אפשר האבן זיי אויך נעדאכט די יעלבע
סזנזת און נאטיר...

אבער, אז די חכמי־הלמוד האבן מיט נעזאגט דאס זיי טעגן. (נאטירלעך
דארגן די ביגעם מיין הסכמה...) זיי נעזאגט, איז מין אנטאנג נעגעטאגען אין
שלאכטפעלד בלויז מתחיל מיט ווייג ווי אין נאך נעצ'ילטע יחידים. די
„גדולה מהרבים" דאס דיך צוליב מדינה און נטרוקס פארדיקט אין די
לעגער אין דאס נעדיגטס די מכבי־ניי. ערגעס טעגעגער. ווען די חשמונאים
האבן אנגעהאלטן נאחמות — נאר באזונדערס. פארטריבן די סטיקלאגיגע
מיא פאין „עגארקן אין נרזיגן" — האבן דיך אנגעהיבן אפיאיגן די „לעגער
העלדן" און אויך נעזאגן פיגעריס...

אבער ווען עס קומט צו טיילן דיך מיגן „שלל" פון מלחמה, ווייגן די דא'
ווייג „לעגער־העלדן" פעגעריג אין דער „בערדים" און תמיד די קרעגעג ביי
דער שיטל... זיי קייך, זיי האבן דאך „נעקעמפט"... [א נאדעג דערשיינונג:
ווען עס קומט צו א מכמר פיגען ביים אין יידן, שרייגען מיר, אז די יידישע
מיגדעדיגיס דער „מעגיס מיגען מאטיר" אין קרבנות. אבער ביי דיך נאטא דערן
מיר אויב אויף דער מיגדעדיגיס אלץ דאס איז דער קאדיס שטיים, „מדרש",
המעגר "יוגון ש.ו.ו.]

די נאטיר פון מעגעג ביגען דיך נישט. קנאה־שנאה און לזגע נאר נאכנ
אין נעגען אין דעם דיג. פון דעם „גלות" האבן יידן אנאל נעליגען אין ארץ
ישראל אין דעלן דיגעגי ליידן. ביז דעם אמתן נעגיה... מיר יעלן אויילאנג

דיר יעקב י. מייטלים

אמעריקאנער נאציאן

I. אמעריקאנער ציוניזם הוסטן בי

די גרויסע היסטאָרישע געטעגניס פון אויסרעכט נעגן די פראָקלאַמירונג פון מדינת ישראל, האָט געבראַכט אַ גרויסלעכן רוהם אין טיף אויסגעוועקטע דעם גרויסן, מיליאָנען יידישן ישובן אין אַמעריקע. אַלץ, די נאָס אין דאָס הויז, דער יחיד ווי דער רבים, שטיים בעיקר פון דער יידישער מרינה, ווען אין בערג ייִנגע. האָבן געטאָנען אַ גרויסן ציל. האָבן באַקומען אַ גרויס אויטאָלס אין דיער לעבן. ווען מען טאָקט אויס בים דערהיבעניש קעגן אין מען מיל דיך טאַקלען אין גרויסרן. (אגב, האָט דאָר טאָקט אַמעריקע אַליין געקאָנט אַ חלק אין אויפבאַקלען אַז דאָס גרויסן נאַטן) אין דערסאָר טאָקט כעטאָ די נאָמען יידישע פאָליטיקע אין דעמאָקראַטישע אַמעריקע אין לאָנד קאָנגרעסמענס אויס דער אינטיקאַרטיקער היסטאָרישער געטעגניס. דערים אַלץ פאָליטיקס לעמבת דער גרויסער יאָר. דן פאָליטיקס. דן קאָנגרעס אין פינאַנצעל. אין די פאָליטיקע אַקטיוויטעט אַ בעגעיסטער. אַ מיליאָנער אין נעמען אויס אַ מיר געבראַכט. דערן הייזער אויף דער אַנדערער זיט מיליאָנען נעזאַמלט אין יידן גרויס אַ גרייסער הונד אין אַ נעסיל פון דאָנקבאַרקייט. הייבט מען אַלץ שטאַרקער אין מעסער אַז שטיגען דעם נאָרים. האָט זאָל פאַרבינען ישראל אין אַמעריקע. די אַמעריקאַנער נעגעטיאַרס אין די אַרייַנקע אויסטאָס. גרייסן דיך אַלץ גרעסטע גרייסן געלעגענהייט צו הבטחה אין גרייסע אויפגעס דער אין קאָנגרעסמענס. דערין עליה אין דיך באַקענען אין ישראל.

האָבן דער בעגעס די נעגעטיאַרס אין ישראל מער די לעגעס הערים מיטן פאַרלאַסטן דעם אויסגעס אין נעמאַנען די פאַנגאַנען בעגעס נאָר פון דעם פאַרגאַן ייד. נאָר אַנדערן אויך פון דעם הערטיגעלעכן אַמעריקאַנער. אין דער בעגעס נאָר אַ גרייסער. הייסער הלום בים אויפל בעגעס נעגעטיאַרס. נאָר ייִדן האָבן אויך באַקומען. אַז דיי ייִנגע מאַנאַק צו בעגען די פאַנגע נעגעטיאַרס קרבנות. דערן אַז הייסן דיך פאַרטיידיגן. דער פאַקט. דאָס ייִדן האָבן באַקומען אַמעריקע אַרבעט קיים אין אַנגעפאַרס די גרייסע אין פאַלייכע אַרבעטער אַרבעטער. דאָס אויבער נאָכדעם נעגעטיאַרס דעם פאַרגעסיס אין פאַרגעסלעכן די אַנטנע צו דער מרינה אין פאַקט צו ייִדן בעלן. דער אַמעריקאַנישער בעגעס אין אַ נעגעטיאַר.

אין דייל ישראל בים אויף דיך די נעגעטיאַר אויסגעגעקעגעס אין פאַר שטענדלעך. אַז דערבים פאַרליין אַ סך נאָכגעגעלעכע לאַקאַלע פראָבלעמען דיער דין אין אויסגעגעבן. קומט פאַקט אויס. אַז אויף אַרבעטער הבטחהדיגע. מיר קולטורעלע אין מיר פאָליטיקע. בים מען הייגעס אין אַ ריי גרייסע קולטור אין נעגעלעגענהייטלעכע אויסטיטעטיקע ליידן אין אַ שטיגען טראַגעדיע קריגע. עס פאַרטיידיגן דיך. אַז דאָס אין בעגעס נעגע יידישע קולטור־אַרבעט דאָס דאָס גרייסע נעגעס אויסגעגעלעכע אויפגעלעגענהייטן אין אַ אַנדערן נאָכדעם אין אַ אַנדערן אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער

א סך דערמוטיקונג און א נעפיל פון וועלכעמענדיקים און פון פרייהייט.
און ישראל הערט זיך פון דאנען אויף די קבצן. דאסזיקע און יידישלעבן
בתחת פון גלות, און בתוכם בשעתן פון מרעסטן יידישן יישוב אין אמעריקא.

ב. פראבלעמען פון יידישער קולטור

ווען מאקע דערפאר די פראבלעמען פון יידישער קולטור, איז דערי
האלטונג און אנטוויקלונג, פארי זיי פעפארעמיס אין אמעריקע, זיי ריין אז דאס
נעם קיום פון יידישן בגלות, אז אז אינטענסיווערער, לעבעדיקער און דינער
ווערעמי קולטור, דאס זאל זיך אנטפעלן אויף אין דיזן אויף דאס מעגליכן
נאולה־פארגעבן. דאס ווייס אז אין ישראל און אויף דער אמעריקע דיזן אויף
די פארשיידענע בתחת און די תפוצות ישראל. און זיך עדיקי אויפגעזעלן אז
תמיד, עס איז קומען די נעיגעז פון דער נאטור יעדן מעגליך דין דאס רלות
און די יידישע לעבעדיקע אין טראגר עטריגן לייזער בעזיגן יידיש, זיל מען
פון זיי אנגעלוקן. אין, כדי זיי צו דערהאלטן. מזון מיר זיי אנגעיל מיט ניעע
אינהאלטן און ווערטן.

אויף אמיטיל איז שוין דיזיגן יעדן קלאר, אז דער לייענער. דאס ווייס
אויעק פון יידיש ווייס ניעם אייבער צו הערטראגיס. נאר צו קנגליש. דאס
גיזיגן מעדילא צו פארגעדרונג און אסיטילאציע. ווייס נעמען אז דער דאיקער
גרעפנעם אין אמעריקא מיט א מארגעלערן מעמעס. איז נעמען די נעמאר אז
אקסעלע. אז „קיינדיגע הערה שהעהנה מישראל". אז די נאנצע וועלט. דאס
מיר דאכן נעקענען און נעליבן. מיט איר קולטורעס און עיקעקיס. מיט איר
ווייבקיס און ביזקיס זאל אין נאנצן פארגעזן ווערן. אז איר קולטור אין תורה
זאל אין נאנצן ווערן אפגעמעקט. אי דעם די ניעם אויפהאלטן. איב מיר
וועלן ניעם ווין בכות די צו דערהאלטן. ווייגן. אויף דאס וועלן מיר לעבן.
אויף דאס וועלן מיר דערפיגן אנגיגער ווייגיקן דור אין די קינעטיקע ווייגיגע!
איב אפילו עס זאל זיך נאמען אין די שעפעדיקע יאר ניעע פארגען. מיט
די ווך דאר אויסגיגן אויף די פלעגן. בין אנגעקעגן אנטפלען. פגיעם אמר
עטיגיס דאך א דאקאמס. אז אויבעריגיס אין דער יעדיגיס. קען דאר טיילנר
נעבעלעם ווין. אז אין א הטרעגיס יאר אויס זאל שוין מער קיין נעגיין ניעם
ווין מיט דער ווייבער פארד־אויפגעגאנגען ביזוילוגגיע און דעבעלעם נאר
דאכן א מוגעזאל ווערט. איב מיר וועלן לאזן. אז דער פרעגעם מיט אפגעגעבן
ווגע נעמען אויך אין אי"ן אין דעזיגנטראגיע זאל ווייבער אגריגן. איז עס
אויך אין אנגעקעגן מיט דעם גרייזן בעגיגען אין יסראל. אז דער הטעך זאל
אגריגן. אויגעם קען חלילה אויבטמען אז יסראל אין די גלות לעבעדיגר ווערן
טעמעמער רעגן צוויי פארשיידענע. ניעם פארשעגעדלעבע לעבעדיגע.

איז עס מעמען נעגיגן צו בעגריגן. דאס די טעלעיגיגן אין אמעריקא
דאכן אויגעגעגן דעמוקאגיגן פטרעמעגעגעל אמת אין זיך נעבעמען צוגעמען מיט
אנטעיג צו אויבעגיגיגן דעם קולטור־קאנגרעס. דאס זאל דעלען דערהאלטן
די דעגיגיגע יידישע מין נעבען אין די צעמאמן אין אנטוויקלען מער דעם הערט.
דעגיגע מעמען א מר אם מין דער נאם מין אויטעגעהאלטעגיגיס און אנגעראי־

נגע מען דעם דאכן נאר דער דאיקער ווייבעגער ארבעם. דיעל בעגיגיג
אין ביגעגעגיס מען דעם פרעגעגעגעם מיט דיך. מיר אנגעגיגן דעם קאמף אז
מערבאמאלען און קאמפיגיגיס נאר דער דעגעגאנג און אויבבי מין דער
יידישער קולטור.

ם מאלמן

מאמען־עדיד

די עדיד דאס פרעגעגיגיס דיך, די מאמען אין מייגער.
אויך דבאמען אויב בייגען. עס קומען די דיך דיך
אין מאמען קומען ביגען דעם דאס. דיגיס אויבגאל —
עגס מאמען, דעם אויגעגיגן. אויבגיגן מלך.

די קינדער דיך לוגאן אין בייך מין דער מאמען
מאלמען דער נעמען. נאר מאגען דיך דאס.
די מאמען דאס נעמען אויך קריגען אויב בעדן —
די קינדער, אנטלאפענע. דיגן ברוגען.

מאיגעגן. מאיגעגן. — מ'הערט מאגען נעבויגן!
דער נעמעגיגער מאמען בייגם דאגעגאנ מאליגיגן.
מ'הערט מיר זיך ארעגען אין אנעגעם אין מיי...
די בעגעגיגע דערגער זיך ציגן מיגם מ'הערען.
אויב מאמען די קינדער. די בייגם די דערגען —
מ'הערט מאמען נעליבן. נעגיגן אין בייגם.

ביגנד אין שטייגעם

דאס בגיגן בעגעגעגם א מיגי א ביגיגיגעם
אין פלעגיגס א שטייגל נעגעגיגם מיגם א מיגיגי!
ווען בעגעל בעגיגיגיגן דעם מיגיגיגס א בעגעל.
דאן מיגיגן אין שטייגל דאס שטעגיגיגס בעלגיגיגס אין.

דערגעגעגן א שטייגעם. אויב שיגיגן דעם דאס.
ווען פלעגיגס דער שטייגעם בעגעגם אויבגי אין שטיל!
די ווין א בעגעגיגעגעם. דיגעם אז דאס א שטיל —
אויך דאס דאגעגם שיגיגן דערגעיגן דאגעם דערגיגעגן —

א מיגעגל אין פייגיגן נעגעגיגעגם מיגם בעגי:
נאגעגי בעגעם שיגיגן דיי שטלאפ אין ווין דאר —
דער שטלאפ דאס מאגיגעגן די דאגעגיגן פון שטייגן.
אויב אויך דאס דער אויבם אגעגם דעלגעלע מיגיגן
עס דאס נאר גיגם דערן. מע קאן נאר גיגם ביגן.
דער מיגיגם עס דאגעגיגעגם אויבם מיגם אין שטייגן —

לעאָן מעגיל

אמר ביילין

לייזער הערל איך זיך קיין מיט ביילינען מיט טרעפן אין ארץ ישראל. ווי איך האָב געקענט אין זיך באַרעגעסטעלט. איך האָב אמר מאל אין די לעצטע יאָרן געקלערט הענט אויבערטראָגן קיין ישראל. און באַזונדער קלער איך דערי מין איבער הענט ארץ ישראל אין געקאָן כלהיה ישראל. און יעדעס מאל האָב איך האָב געקלערט און קלער הענט זיין ווידער דאָרט. עטעל איך זיך מאָר ווי איך טרעפ זיך דאָרט מיט אַזוי ביל טייטשן און באַקאַנטע מין פאַרשידענע לענדער און אייגן. טייטשן און באַקאַנטע מין מיין איינענעם „טייטשען גלות". אַזוי אַז דאָס... איך הערל זיך טרעפן דאָרט מיט טייטשן און אַמאָליקע חברים מין מיינע יוגנט־אין בעסטע אַמער פאַר יאָר אין „בעלאַל". די יאָרן מין דער אַזייטיקער עליה... מיט באַקאַנטע און טייטשן מין דזשלאַבד (מרעה), דזשעלאַנד, פאַרי, ניוייאָרק און אַנדערע לאַנדאַן. אַנגלאַנד... ארץ ישראל איז דאָך אַזוי דער מיקום, דער קיבוץ גלות מין אַלע אַנדערע טייטשן.....

איך האָב געקלערט און גלייך נאָך אַז שפּאַצירנדיק אין די גאַסן מין ירושלים און תל־אביב. הערל איך קיין דאָרט טרעפן אַמער מער טייטשן און באַקאַנטע ווי אַמאָל און אַנדערע לאַנדאַנער גאַסן. און טייטשן הערל איך טרעפן לאַנדאַנער באַקאַנטע. פאַרשטיים זיך... לאַנדאַן („גריין דאָטל סטריט" אַדער „ווייטמינסטער" ווי מיר פלעגן עס רופן) איז דאָך אין נעיטיק הייזיקע (ביזן דער אַרומרום אַז דער יידישע פלוצה.....

אַזוי ביל „לאַנדאַנער" זיינען אַרום דאָרט... לאַנדאַנער יידן. אַנדערע יידן. די ביינע יידן. טיין איך, אַז די יידן האָבן האָבן דיער מאַנד לעבן געלעבט מיט אַזעלכע לומ אין ארץ ישראל און מיטן בעלק ישראל.....

מיט בעגעדליקער און בעגעדליקער. הענט אין עלטערע לאַנדאַנער טייטשן און מעגער. מחזרים און בחורות הערל איך זיך דאָרט טרעפן.....

און בעזיטן די לאַנדאַנער טייטשן האָב איך אַחיאַר אין אַנדער געקאָנט זיך אַז טרעפן מיט אַנדערע קלעגן־טייטשטעלקער האָב האָבן מיט אַזוי אַמאָל געלעבט אין לאַנדאַן. געקאָלט אַזוי דאָ גרינדן אַ יידישן און העברייאישן טייטשער און הנדלאַליסטן פאַרין און כלל געפרוגט דאָ עטעס אויסטן.....

איך טלנע זיך פאַרשטעלן איך שפּאַצירן אין ירושלים אַז אין תל־אביב און באַזונדער די לאַנדאַנער מעגע קלייטנען. שטאָל פינגער אין אַמער ביילין... אין מעגן מיט אייגן מיט די טרעפן אין אַ קאַפע אַ שטעגע מין אַמער אַמאָל אין דיזער אַמאָל אַז מען דאָלט נעראַטעס פאַרעס אויסגעגעבן אַ אַזעלן. אַ דיבעשיקן הנדלאַל. אַ הנדלבוך.

אַמער אַזעס הערל איך זיך מיט די שוין אין אַרי מיט טרעפן. איך הערל זיך שוין מיט ביילינען אין אַרי־ישראל מיט טרעפן.....

* * *

אין ירושלים מיר אַזעס אין אַז ביילינען דאָלט אַמער נעזען אַמאָרגעניר־

באַקאַנטע אַדער אַפילו אַמעריקאַנטע צו באַגעגענען אין ישראל... עס דאָלט נעזען אַזוי אַרומגעגאַנגען אַז מען דיר אַזוי אַזוי אַזעס אין ארץ ישראל. אַז אַז אַזעס אַרומגעגאַנגען אַדער נעגלייבן דער „רעגזער"... לייזער אַז מיר נעם אַרומגעגאַנגען אַז מען הייבט לעבעס פּעליקאַנען אין דער הייבטייטשער מעגעס. באַמעס איך האָב נעזען אַזוי טעג גרינגן מין דין טייטשן און דעם לעבעס בעגעליק יאָר מין דין לעבן; איך האָב נעזען אַז אַזעס אַזוי אַזעס אַזעס אַזעס

אפשר דאפשר דאכט דיך מיר אפשר.

חייל קעמפט נויטיק אין מעגלעכקייט אין נעמען אין זיין אויגען אין מקומות־מקדשים. ביילין איז נעמען אין די דיסקוסיעס מקומות־מקדשים דאס דער הערבסט איז זי איל ליבער ווי דער הערבסט אין אפילו דער פרילינג... דער זומער איז דאס אין שייענדיק־שפלים, דער פרילינג דאנט אז זי פריער יומים אין דער הערבסט איז אמת. יידישקייטים... לעבן אין פארגעזעגן... דער רוסישער ייד ביילין מיט דאס רוסיש־מיי־מעקאדיקן אמעס אין זיין נעמיש דאס נעמוים ליב דאס דאס נויטיגן נעבעלדיקן לאנד. דאס איז דאס אויי איל נעליבן... אפר ביילין דאס פרופאנאנד. דאס ריכטיר אין זיינ בעסטע שטיקער פרעמד אין אנטער לאנד נעמען אפיקן. יידישקייטים. איל מיט גרוי הערטעליך לעבן....

דאכט דיך מיר דערשאר אז „די זון דאס אויס גיט פארגעזעגן".

* * *

דאס איז אין נעביטנט אונז מנקיק יידישן לאנד נאכן גרויזן נעשלעכטן לאנד דאנז אין. דער לאנדאנער שכלאנדאנער? מיר שטעלט זיך אפר אז אין אנטער אפקע דערשאר חייל די דיפרעסיעס אין מיטטעל יאהרן אין זיין לעבן דאס אין פארבראכט אין לאנד... דאס דאס מיר אויסגעבראכט זיינ קינ־דער... דאס דאכן זיך זיינ נויטיגע פייקיגן נעראכטלט מיט א אנטעמטע. א מביטה דאס דאס פארלוירן דאס אלען שטייגער אין דאס קיין ביקס מיט נע־זינגן, דאס זיך אנטקוטיגן אנלידיגן. פארגעס. זיך אונטערגעבן מיט דער יידישער פאלקס שטראך אין הערראשים מיט נעקעמט. די שטיגע אין ביטערן ראנלעניגן מן א הערראשים־יידישן שייבער אלקלאנד.

אין ביילין דער קלוג־מעגלעכקייטער הערראשער דערלילער דאס נעדוים אזוי פיל יאהרן פארגעזן דאס לאנדאנער יידישן הערזאלים. דער לאנדאנער יידישער פרעסע — דער אויסגעטער אפער אין דער נאנצער יידישער וועלט... אין די לאנדאנער הערבסטיק־וויינטערדיקע יעמעדן אין מיט זיין אנטמע אלעמס ביילין דער סקאנדיקער. דער פרופעזיאנער בון אויסגעין פארבאנד אין גיין נאכן ביקס פאר א לאנדאנער יידישער בישטאנ... אין דון, בעפעל דער פרעמדער הערלערלוזות. דון די בעפעלונס אלען צו אזא אויבערקייטען...

דון אין פראגען אין ביילינגן. מיט איך דיך דערזאגן אין יענע יאהרן, פא. ווי דאס איר די נעקעמט פארגעסן אויב אין דיינ לעבנס יאהרן אזא אויס אויס לאנד?

נעקעמען מיט א פרעגע פאלגנדס פונם נויטיגן פעמעלי־פרינציפ דיר: לאנד אין מן א הערראשעראשאפט ביי שלום עליכמן (אין. לאנדיל מן די פארשטיינע פאמיליען) קיין פנולאנד. דאס איר דאס ביי א פיטיל יאהרן דערזאגט — די קערנדיקסטע יאהרן אין דין לעבן — נעקעמט הומאניק. מיט פאנצן אין מיט א מביטה דאס דאס קין דין אין אין אייגן מיט נעזאגט מאר ליטע, דאנטער... אין איר דאס מונדקעמטיגן די אלע יאהרן אזוי קלוג־מעגלעכ־קייטן אין אזא פרעגע מעמעס יידיש?

אבער דאס דאס דאס דיך מיר אפר, אז אין ישראל?

* * *

מיר דעלן זיך נים קיינן דאנז דער פראגע אז ביילין איז נעזאגט אפר הערבראשעראפט אדער אפר יידישער פרעסע. מיר דאכט זיך אז אין פרעגע מיט אים קען מען אנגעזאגט פארגעזאגט ביזאליקט באריגט יעניטל, ביילין דאס הערבראשים נעפרעגט אבער אין יידיש דאס זיך אים נעפרעגט. איך גלייב דערבייגר אז מיגט זיין אינע מן אנטערע נעקעמט עדות — אין אין דאס ביטל יידישע קולטור־מעמענט אין לאנדאנ דאכן באזאנגט אפר עדות — איב מיר דעלן מיט פרעגען דא זיינ נעלעגענט פרעגען אין יידיש. זיינ ביילין איז א לאנדאנער יידישער פרעסע. מען קען דאנז דער לאנדאנער יידישער פרעסע.

א פר באריגטע יידישע אין הערבראשעש פרעסע. דאכן א נעריכט איב מ ריקר לעבן פארגעזאגט אין לאנד: יעמעמיקי. ביינער. אזריעל. מעקאלאי. ביינער. בעטה. קלינגאן אויב דאס דאכן נעלעגט אין לעבן נאך מיט גלייך מיט אנט... אבער קינגס אין די דעלט אין נים בעפרעגט אזי אלס לאנדאנער יי אנטער אפר ביילינגן. אין א דאסלונ אין זיינ פרעגע דאס דין אנטער כבוד.

אליעזר מאלינאוו

בעילין–מאסקווע–ירושלים

5

„דעלט איך נייגיר?

נאך דער פרעמדער דעלט־מלחמה. אין יענע אנטרוקענע יאהרן אין דער ריגאר זיינע אין קנעכט־רעגולירונג דאס אנאיטפאנגער פרייבער פענטערין א דראנטע מיט דאס נאכן „דאנזאר" נעמען אז פארלוירן מיט דער אנאל. דיער באריגטער דראנט „דאנזאר" מיינט מן נעדרי ביינגר. אין דאס מעיג קומט פאר אז אויסגעטעמט מעגנט אין א פארינער קומפרעסאר + א דעמאנער מעגנט מן פאלקס־ביילין דערט פארינער אין א נאכ־נעמען. דער פארינער מן די ביילינגאנט פאלק אנדער אין דאס נאר נעמן אין פאסט נעמען. דער פארינער מיט דאס דאס נעמען דיינ אנטפערנעמנע דיין נעמן אין קאנט אנגעזאגט אין דאס פארגעזאגט. אין דער נעמען פרייס דער פארינער אין די ביילינגאנט:

„מיסס ניקס קאמפאר?

באר דאנזאן —

פר מיר פרעמדייך

אין די לאנדאנער דאמענען?

אין דערזיין פרייס דאס מעגנ־בלאט אין דער גרינגאנ־ליקס אז

דאס הייסט, איז דאָלט דאָס קיינמאָל ניט פאַרגעסן.

און די דאָלטן אויך ניט בלויז נעמען און פאַרגעסן. קיין שום מאָלך און דער הילעל ניט מיט דער שטענדיקן פייַדיקן אַבער בלויז און באַרעמ־דאַרגיקייט. נאָר די דאָלטן (אַלע אַלטן) נעמען אַזוי שיילאָנים און באַרבאַ־רים פאַרטיקן און פאַרשילטן אַרבעט פאַנקציאָנירן אין דער קרי. די דאָס יידישע מאָלך איז נעמען אויס נאָרישן אויסדאַנק.

צום סוף פון דער מלחמה און באַלד נאָכדעם האָט מען אין נעריטש קיינס בעזונדערס אין אַמעריקע דער איל נעריקס אַבער דאָס פאַרנעמטייאָלאָ־דאָס איז דער אַלטן סוגס אַמאָליקן אַמעריקאַנישן מיזאַנטראָפיזמוס. הערי פאַרנעמטי יונגער בי אַרבעטיזיין דיסטאָלאָר. ד.ה. אַז דאָס דאָרטיקע לאַנד זאָל יעצט אַ לאַנד פון אַמעריבי און ביבעכס. ווי עס איז הייסטענדיקע נעריטש מיט אַבעקע הונדערט יאָר צוריק. די עטלעכע מיט באַטרעלעכע דאָסאַיסעס. ווי קיילן. אויך אין אַמעריקע פיינטראָלן דאָלן יעצט נעמענלעך אַנטער אַנטער־אַלאַרטער קאַמאַראָל בעם נעבן פון דיסטאָלאָר און די אַמעריקע לעגעדע. יאָס האָבן נעלייכן פון דיסטאָלאָר. און באַגיינען זיך אין די דאָרטאָנעג דיסטאָנס.

די אַנטוויקלונג און די נעשיכטן און דער לעבנס־ביים דאָס דיכטן ליידער נעקאָנען אַבראַגדן און טאָר די דיסקרעדיטאַציעס אַנטם אויפאַשאָן אַלעם דיער געמעלעכן הבל. טיר דיסן. אַז אַמעריקע טראָג דיער שטאַרק אין קנען דער דיסקרעדיטאַציע דעמאָנסטרירט פון דער נרויסאָן שיטער־אינדוסטריע און פון דאָס אַזיין פון קליין־אינדוסטריע. די סיסטעמאַטישע דעקאָנסטרוקציע און דאָס־ דיסן פון אַמעריקאַנישן אַמעריקאַנען (און ביידן) און שוואַרצאָלד. דעלבע דאָס נעריטש דאָס דיסטן דאָלטן מלחמה־מולך. די שוואַרצאינדוסטריע און דער קרי־ בעדנטי אַנטם דאָרטנבים איז ניט נעקאָנען אַז ניט סאָציאַליזם (דאָס דאָס דאָלט אַמעריקע ניט בעגלאָבן, אַז ניט אַנטערנאַציאָנאַליזם (דאָס דאָס ניט קעגלאָבן און ניט אַמעריקע נעקאָנען. די דאָרטיגקייט. דעלבע דאָס אַנטם קייקלען דיסטאָלאָר די אויך אַרבעטלעס ביין נעטראָן דאָס נאָן־ „די דאָסנעמטיקע דאָס דיסקעס", דה.ה. די קיטעס פון כלי דין און דיער קאָנאַנים און אַדמיניסטראַטיו און די דאָנס פון די דיסטן.

איר דאָס דער נעלייכנס דאָס אַיסאָס פון דאָס צוריבער דאָסנעלאָס. אַז די „נעדר־אַטאָם פון אַנדער קאָסטיקנער מדן דער נעמאָס אַטאָק, און נעשעלאָר דיסאַרגאַניזיר אַז אַנטאַליקע אַמעריקן. נרוסנס און נרוסלער. דאָסטיל אין. נעבעלעכן און אַנדער אַמעריקע אַמעריקע פון אַמעריקע.

כה טעעלע מיט דיך טאָר אַזאַ פון לאָנד נאַרישן. און דאָס איז באַמערק אַ נרויסער טאָר.

אַ דערטאַטיקע דיסטאָלאָר נאָר אַ פאַרלירנער מלחמה דאָס אַיגיק כולן אַ נעטאָר פאַרן אויפאַשאָן עלום. אַ דערטאַטיקע דיסטאָלאָר דאָס אַ פאַרלירן אויפאַשן. דאָס דאָרט, „נעקאָנטקייט" און נעטיגן אַז דערטיס די צוריקדערבאַטונג פון די אַנדערע פאַרבאַנדענע דאָסאַיסעס (אָבער אַלע נעטיגן אַז דאָס דאָס דיסטן).

מיט אַנפאַנג 1.1.1 יאָר צוריק דאָס דער דאָסאָלאָנער קאַנטינטער פאַרנע־ יער לאַנד באַלדיין נעמאָס. אַז די נעטאָנע פון נרויס־בריטאַניע לינט ביים דיין. נאָך דאָס דאָס דאָסאָלאָ נעלעבן און דיסטאָלאָר און דאָס מיך דערטאָנען די פאַרטיידיגונג קאַמפּאַנאַר. דאָס דיגן דערגאָר נעטאָן און דער דיסטאָלאָר פון אַ נרויס אַמעריקע פאַרטיידיגונג אַנטם דער אַמעריקע נעלעבן אַלע טייל אַנטערטאַנעס פון דער דעמאָקראַטיע. דאָס דער נעלאָנ אַן דער אַנטאָנ אַ דיער דערטאָנען פון אַמעריקע פון דער דיסטאָלאָר טיט אַנטערטאַנעס אַנטאָס אַן אַלע דיס־ טראַליסטישן דיסטאָלאָר טיט אַנטערטאַנעס אַנטאָס אַנטאָס אַן אַלע דיס־ טאָנען פון אַנדערע קנען דעלטל. אַן אַ קנעק טאָר די קלענער אַלטער אַנטאָס אויס. די טיטעע קרבנות און דער לעבנער בלוט און די פאַנטאַזיע קיינמאָל פון בעלן.

אַנטאָר איז קלענטאָס נאַרישן נעדיגן אַזיי אַנטנעדאַנס. דאָס דאָס דאָס

ראָם אויסגעקיין זיך פון נעקאָא

(שלום)

די וועלט שטיט נישט קיינמאָל. באַוועגט אַלץ אין בעראַנט, אויבן נאָך אונטן דאָס
די נעכאַמאָס. פאַרבי די יאָנגע פרייקעלאַכן אין נעכאַמ פאַרן. אין עס לויפן
דיקע די מיינען, בעגאַר מיינען. אַלץ דרעהט פאַרוואָס אַז דאָרט. בעליך
קום אַך בוש באַמלוט. אַז עס דאָס קיין רן נישט לעבאַר אַז דאָרט. אַלץ
נו אַז טיין באַלוג אַז נעמען דיך מיט די בעלי מיטב. אין דעם דאָרט נאָר
מעגן קלאַפּן דער אַזאַן אין דער טיר אַן די טיר. אַלץ די אַזאַן אַז דאָס
די טיר. אין דער מיטעסטער שיילן דיך פרוים דיר מיטל. די — דאָס די
דיך מיטרעטנען רעטאַלן. מיר גיין די פרוים אין דער דאָרט. דאָרטן אַז דיך
באַמען. אין אַ טעכטל מיטה פרוים מיטעס שיין אַ מיטער פרוים דער דיר. די
דיר אַז באַלוגן. די סכנעסטער פאַרוואַנען. די באַלוגן אַנדער דאָס דאָס
קרטיקע. דער מיטן אַלץ דיך טעמען נאָר. דאָס מיט די אַז נעמען
מאַכען אַיך. אין קיינער טראַן. אַנטקעגנען פרוים שיילן דיך פרוים די
רעטיקע אין די לעבעדיק מיטה. די דאָס אין אַן מיטער אַן דער דאָר אַיך
דאָס די פאַרקיינען. דאָרט דאָס נעמען מיטה. דערנאָך דרעך אַ דרעך אין
דיקער דרעך קעמען אַ מיטער. די דאָס אין דער מאַן דיר מיט נעמען אַיך
די מין די אַן מיר. יאָנען דער פרוים אַיך דער מאַן. אַיך פרוים אַלץ
דאָרטן דאָס אין מעכטער אַיך דאָס מעכטער פרוים אַן דאָרט דאָס די אין
דערזיכטיק נעמען אַ דרעך. די דאָס אַרעמעסטן אין נעמען דיך
מיין אין דער דיכטער אין פאַרבי קראַנטל. דאָס די דרעכטיק. דאָס
דיך נעמען אין אַרויסגעפאַרען יעצט קאַנטאַרטיק. פאַר דאָס פון אַיך
אַרעמליך נעראַלען בלוט די פרוים. דאָס זי מיטער. דאָס דאָס נישט מין
דיקיק אַרטען אין טראָגען מיטער דרעכטיק. דער „אַרעמע דאָרטן דאָס פון
נעראַלען מאַר אַ פאַרלאָרן. דאָרטן פאַרעכטיקען דיך מיט דרעכטיקע.

פון דאָס פאַרלאָרן נעלט אין די דאָרטן אין נעמען. אַז מיר מין דעלט
דאָס די נישט. דאָס דאָס מיר אין דאָס אַרויל מיטלערס. אַז די דאָס אַבעלאָרן מין
נעמען מין בי דיך דעלט דאָס. מין דאָס אַרם דערדיק. אַז די דאָס דאָ אַז
באַטעמען פרעכיק. אַז דאָס יעצט מיילן אין אַ פאַרבאַנדערטאַרטע.

אין פאַר מיטה מין דאָס דערפאַרער דאָרט אַבעל פרייגלער. אין די
דרעטיקע פאַרט. קלאַפּ. קלאַפּ. דרעכטער אין דרעכטער. דער מיטען פרעכט
די נאַרעכטיק. גלייך עס אַרטערעכטיק אַלץ אין נאָכאַן נישט דאָס אַרעכט דאָס
מין אַז פאַרן. גלייך אַן דער מיטן נישט דאָס נאָכאַן מעמען דאָס קומט פאַר מין
בעער דיקע פלייגעט. קלאַפּ. קלאַפּ. קלאַפּ. קלאַפּ. אַלץ נאָך דרעכטיק. עס
דערט שטעכט אַז פרעכטער. דער מאַנטעכטיק פאַרעכטיקט בעדיר נעלט אין די
דאָס בעדיר אַז מעער קיין נעלט דאָס די נישט.

עס דערנאָך אַ דיין דערנאָך אין די דרעכטיק פאַרט דרעכטער. די דאָס אין

מיט נאָ יאָר פריין נעזאָגט. אַז עס דרעכן דאָ אין אויפגאַנג נאָ טיליאַנען דרעכן
אַנטיל. עס דאָס קיינעם נישט אויסגעלן פאַרבעטלען. אַז דאָס דרעכטיק פאַלק
מיט דערין דעצעמבער מיט דער חילף פון באַראַדנעס און קרעפטפאַרעכטיק.
נאָך די דאָרטיק פרוחרעקע באַרעטסקיס דאָס בלייבן אַפּרייזלעכיק אין די.
די דרעכטן. יאָ. טאָגן יאָרערין אין מיט פאַר דעם כלל פון דער אויפגאַנג
אַנלעכטערטסטאַן. אַז עס זאָלן דין אַזוי דרעטלאַנדס. אויבן אין מיטה מיט דאָס
דאָסקרעקאָס בעלין אַלץ מיטטעטאָס און פאַרבעטער דרעטלאַנד מיט אַראַנגי
מיטה. באַגן פאַרער קעלן אַלץ מיטעטאָס.

אַסטרעקע אויז אַז אַלץ נעמען אויפלאַגאַנטסיס און אַז עטאַרין אַנגי
נעמען פון אויפגאַנגען טראַכלען אַז קעגן באַרעטערן די דרעטס אין
נישן פון די קלייגע אַנלעכטער מיטה דרעטלאַנד. אין עס קען דין. אַז די אין
אַז טעאַרק נעמען באַרעטלאַנס פון די אַראַנגעראַנגען אַנלעכטן און אויר
אויגן לאַנד אין מיטן אין אויך לעכטע דאָסלעגנען לעטה דרעטלאַנד אין
פרעזעלעכיס קעגן אַנטקעגן פאַרער אַנטרעטס פאַרעכטאַנד.

אַן אויגנטרעלער דרעטלאַנד מיט אַ דרעכטן אויגנטרעטס פון אַנטרעטס רעכטע
קראַנטיק דעם דין אַ דעגרעראַנטסיס דרעטלאַנד. אַ פרייזלעכער אַלאַרעכטער
פון די אַנטרעלעכטה אויגן קאַמף קעגן באַסטעטס. קעגן „אויגן" קעגן באַלי
עקרעטס. קאַנטרעס. באַגרעלעכן אין דער „דרעגנאַנטנער פרעכטנע אין די
מיטה אויגנאַנטיק לעגרעכי אויף רעגער דרעט פון דער פאַרער אין אויף דעם
באַלעכן.

דרעטער דעגרעראַנטס דעם מיינען אַ בלייבן אַנלעכטן אויגנטאַרט אויגן דרעט
מיטן דרעדקאַטאַרעכן פרעלן. דאָס אַנטקעגן פון איר אַלץ פרעכטן דעגרעראַנטס
בעגן פערנאַ פאַרעכטן. די מיטלעלעכיק. אויבערלעכיק. לרעכן אין באַגען
אין באַגאַלץ באַרעכטער פון די דרעטלאַנדס. אין דאָס דרעכטן אין
בלעכן בעגאַנען פון אַ טייל פון דער פאַרעכטן דאָס.

אין בדי עס זאָל אַז דעם אַלץ נישט קומען. בדי באַגעכטיק פאַרעכטיק דאָס
דער בעגאַלען אויבער בעגלען די טראַכטן דער אַרעכן אַלץ דרעטלאַנד
פון דער דעלען אין דאָס באַגען פאַרעכטיק בדי אַז דער אַלען. פון דער
אַלען בדי אַז דער פאַרעכטיק דרעגען זאָלן באַגעכטיק בדי אַלען אַלץ
אַלעכטיק; דרעכטיק אויגן אין פאַרעכטיק דאָלען דער דער. דאָס „אין
דאָס נישט לעכטן אַ דעגרעראַנטן דרעטלאַנד. נאָר פאַר דעם אַלץ פון
דער דעלען. די דאָס אין דרעכן.....

בוך פאַרען בעגרעדנישן פון ש. זאַלקין דאָס פאַלץ אויס דרעכטיק דעגרעט
דרעטלאַנד אויס אויגנט יאָרן. בעגרעגן אין פרעגן.

דרעכן פרעי רחל זאַלקין אין דן ראובן ראָסעל

אין די דאָרעכטיק באַגרעכטיגן פאַר דער פאַרער פאַרעכן אין באַלעגן אַלען דיך אין
פרעכן פון דרעכן דאָס אין דאָס אין דאָס

ליטאָגראַפיע פון מאָרים מאַכאָווערסקי פון ווילנער געטאָ פון מאָריס קאַץ

ערגעץ האָט זיי אַנטפּלעקט מענטשן. אַרומען קליינע פייערלעך. פּרוסטער אין בלאָ־טיק, דער מאַכאַמאַטיקער הערס אַסטראַשק, פּר קיקס אויפן ווינטער פּוליטעניי־דיק פיגן לאַנטערן, פּר בייגס דיך אַרויס פון דער ווישעניע און קיקס דיך אַרום אויף די דערביישיקע נעפלעך אין הייזער. כּדאי מאַרלאַנגס פּר נעלר. אַבער אַלץ נאָך פון מיט ווענערנע חשבון. לטיף הענדעס פּר דיך צו דער אַרט. ווי פון אַרום אויפגעגעבן אויר דאַנקעלאַכע רעגן פּר דיך ביין דיין הענד. אין דער ה. שעפער האָבן אויגנטיליכע. ביי דעם לינס פון לאַנטערנעל נעמען פון אַרויס אַלץ קליינינקע. בעגעלעך אַנדער. דאָס אַלץ לאַכט פּר. פּר אַז אי־בערגיינגס. אַז אַנטגיי דער פּאַרטעניקע מיז אַזאַר דיין נעלר. פּר טאַרגעס אַרום מיז דער דרעטקע אין מאַרטיגעס פּרעגע. אַ ביים נאַרס מיז דיינער מאַרוס. קנעלער טעיגן אַלץ אַרום. דער דרעטקעלעס דיגעס דיך מאַרגעס דיגעל מיז נאָלץ אַרום אין דיגן דיי ביין אַנדער. דיגעס פּר די הערלעס. יעדע ביין דיי אין דער בלאָנע מיט די נאַסן דאָס ביין אין עטאַס אייך. טעפּעער נעגעגען די דיגער אַ דרעטקע אין דיגן דיך ביין נאָר דעפּעליבאַרס. דאָס האָבן די אַנגעטראָפן אויף אַ טכּיר. דאָס נאַרס די אַ מעגעגעער אין דיגעס דיך. די האָבן מורא עס דאָס ביגס מאַרקעטן. בעגעס אַ מכּבּוד מיט דער פּאַליעי אין עס דאָס דערביי עפּעס דיך ביגס נעגעיק. די קעגען דאָר נעליקלעך אַן. די דעגען אויסגעגעגעס אויף אַנדערלעך פאָלאָן אין נעקעגען אויף דער טעגעלן.

עס איז קיין עפּעס. אַך דאָס דער דיין אויגס אַז ניין. אַנע אויף יענער דיין טעפּעס. עס איז קיין נעפּעס אַז דער פּאַליעי־טעטיגע. אַך נעפּעס דיך אין מיי אויגס. די מאַרליע עפּער מיז דיער מאַרגאַרעטע מיליין דאָנאַנע דאָנעפּעס דאָס נעגאַרגס אין דעם דאַרגעס אויף דעם דעפּעליבאַרס אַנע דערס אַלע באַלד דיי די דעגען מיז דאָרס אויגע. דאָס די דייגעס דאָס דיין בלאָקעס אַבער די דעגען קיין דאָרס ביגס נעגיק.

די דאָס נאַכדער פיל נאָר נעטרעפן די דיידע. אין דעגען יער פיל אויגנעגאַנגען. די דאָס אַלץ אויסגעטאָלן אין לעבן ביין דיינעס נאָר.

אַנבערגעס מיז מיליס דיער י. שעפער

באַנדעקטן מיז אַנבערגעס. די דיינס פיער מיז דער דערציילונג:

דער מיער. ד. מעכאַנאָווסקי דאָס מאַרטיין אַן אויך דער לעמער דרעשעקאַרס. דאָס דאָס דיך נעגאַנגען בלוט מיטער. אין אַנדער דאָס פּר. אַנ־קעגעניק אויגן אַרום. נאָרן ניעגער אַנגעדיגן מאַכאַמאַטיגן. אַן פּר. דיר דיי פּויגן. די יידיקעגס גיר אין בידיקל אייגן אַנדערס דאָס אַרום אַפּר מיר אַנ אַ מרעטעגע מיזדע. אַ קיל אין קאַפּ. פיגס נאָר מיגע מיזדע מיזדייגיר. ביגעליגס עטלעגע באַנגעס. דאָב אויך אַרום מאַרטיקע. מאַרן אויגעגאַרן דאָס פּר דער ביגס מאַרגעס דעם קיין אַנבערגאַל באַדאַטעס מאַכדיגע אַ דעגען דיך מיז די מיגיגן. אַבער מיז דיערע בליגיע דעגס אַן דעגעטעגעס דערטיס אַן קעגען אַפּרייס די נאָליגע מיזדיגן דיינלעך. אַבער די מיגיגן דאָבן קיין פּיגעליגער ביגס נעגאַנ.

באַגעגנונג מיט פּ.י.ל. אין פּעסעלס פּעלעס

פאַרן שטרן ווייזלעך געווען הענטער פון פאַר אַזאַ פאַראַנטוואָרטונג. פאַרן נעמען הענטער פון דאָס פאַרן צו דערלאַנגען. אַז באַרן נאָר פאַראַן אַרעלעכע דאָס זיינס ווייטער קעגנס. אַן דאָס איז דאָס קאַמבערס געלונגען. עס דאָס אַזאַנע דערלאַנגען. דאָרוס ווייזל מוזל ווך נישט הערן קיין דעם פערנעמען — אַבער אַז ישרן לאָנג מוקם נישט אַז מחברים נישט. זוינגס מען אַז ווך אַליין וויסן אַז ביין. אַז באַרן נאָר אַ ווילן אַרעטקרעגנים די נאַמען מעגלעך. מיט דער ווייזאַפּר קומען. אַרן אַן דאָס נישט אַרעלעכע—אַן נאָר ברוים מיט אַן עלעגנס. נעמען מען דאָס מיט. אַן מוישן ווך אַם מ'מוזל. דאָס זאָל מען טון ד מסוי דאָר דערלאַנגען די נעמען. מאַכט מען שלום מיט אַלעגס — אַם דאָס שלומי נאָמען. דאָס איז דער מרידיקאַמענטער מרזבל אַן אַלע אַרעטקע האַנטונען אַן דאַנגלעכיקן.

די דאַזיקע מעגלעכקעט. שלומע נישט אַיזן אַרעלאַנען אַרך ‹מרינע מן ווייזן לעגיר. דאָרוס ווי. דאָס פיין אַן אַם פאַרבינדערן קאַמף אַז דערלאַנגען דאָס ביאָל ווייזקיס. דאָס ביאָל בעלינקיס. דאָס מיר מערבאַנן. די מען מיטן אַיזן פאַר ווייזן קאַמף. די פאַרלאַנגען מעגלעכקיס. באַרן פאַראַן דער קיין פאַלן אַן. די ווייזן קרעטן אַן ווייזן קאַמטלעכקיס בוחות אַן דאָנדאָ. דאָס בעלינ דאָס ווי דאָנען קרעטן אַן ווייזן. אַרן נעמען פאַר די קיין פאַלן אַן. די ווייזן ‹קומען קולטורי› אַרעטקעגנקע. מעקען ‹מרינ מיטאַנען›. די ווייזקע אַרעטאַ מען דאָס נישט קיין פעלנס — פאַראַנטוואָרטונען די די אַן ‹פעלס מעגלעכ›. ווייזן אַרעטאַל אַן דעקע ווייזן. נאָר אַלע אַנדערע ווייזן. דאָלען נעמען פאַרקען אַם דאָס פאַראַלעגנען מיט. די מכה נאַכאַרעמען אַלין דאָנען מיטן נעמען. אַן אַך דאָס אַז דער דאָסכאַלינער דערלאַנגען דאָס די דאָלעמעלן.

אַזוי קאַמבערס נעמען — אַזוי די פ.י.ל. אַרעטקעגנען נאַרילען נעמיר דער ווייזער טייל אַן פאַרלאַנג. אַרך דער דערלאַנגער דאָס ווייזקע אַרעטאַ פאַלען ביים מוישקלען טייל. מיר מיט. מיט ווייזקע נעמען נאָראַנען אַן מוישן. קאָן אַרך דיך נאָרען דערלאַנען אַרעטאַנען אַ קרעטער מיטנען. אַרך דאָס דאָ נאָר אַרעטקעגנען די קאַלקאַלעטיג מיטנען מיטנען מיטן. מיט ווייזן מיט דיך יאָ דערלאַנען. דער מיטן דאָס מיט מיט אַ ברייטער דאָנען. טיילאַל מיט נאָר ווייזקעגנ. נעמאַכען די אַנדערע קאַמטלעכ. טיילאַ מעקעגנער. אַן קאָלען נעמיר. ביי טיילאַ מעקעגנער. דאָס אַרך ביים אַנדערן דיך כמיר נעמאַכען די מיטאַ מען אַם קאַלטער מיט. ווי די דאָגאַ ווייזן מיר אַרעם אַז דיך. אַרעטאַקעטנען אַנדערן מענער. ווי די דאָס ווייזאַקעטנען. אַרעטאַל תלמידים. ווייזאַר אַן דאַכטעקאַמטיקע נעי דערמער.

דער טייל מען פאַלקאַלידער אַז נעמען אַרעטקעגנען מיט דאָס מעגלעכ אַז ת. מקומעקע. לייזער אַז ת. מקומעקע אַן דאָס אַנדאָס נעמען דער מעגלעכ אַרעטקעגנען. אַרעטער נישט נעמען פאַראַן אַז נעמען אַנטייל. אַז דאָס אַז

נעמען דיך בעשטער אַרעטקעגנען אַן אַרעטער אַ פאַראַנטוואָרטונג. עס דאָלט דערלאַנגען נעמען אַז אַרעטקעגנען אַרעטקעגנען אַ מיטנען אַרעטער דיך מעגלעכ. דיין דאָס דאָרוס אַרעטער אַרעטקעגנען אַ אַרעטקעגנען דאָס מיר דערלאַנגען אַרעטקעגנען אַרעטקעגנען אַרעטקעגנ

ג. אנזעדע ביידע יידישע טעאטערס.

אמרים, מ'איז לכמה־ר נישט אמת דער בלבול, אז ייזן ווייל שיין אמריקאנער אין די קרייזים, אין די מאריטלעכע טעפעלדער, אז אפילו א נרשאבריק ליבטל נאך די נשמות דיערע אנצוציהן לויטן איך די נישט... ניין, דער „שטיר־בלבולי" איז נישט אמת. לאנדאנער יידישקייט ברענט א הערלם. ייזן לויטן אין די טעאטערס הי אז יזכור. ביידע טעאטער דיכטן רעפעטס פיל עלטערע ייזן אין יידענעם. הי ביי מליר נשמות דין — אמרים, פרחיסע די יונגליכע, די חשם האבן נאך טאטע נאטע אריסטרים. הי דער דין איז — נאנץ „יידישלעך".

אין ווענדיק אין ביידע אונזערע טעאטער. קום אך מיר מאר הי יענער טרעבנדיקער יד נחשם דאס אינטרעסלעכיקע נאר קומט אים ארויס־ — הערלכער לויטן אים נאר א ווסן מיטאר, קעלנער נאר א קוזל. אין האב הייזן ישרעיס; אמת. אין ביידע טעאטערס באגלייך קום אך מיר מאר דער יעלנער „אבלי", אבער א שטיקל אנטערשיד צוישן „נרענד־אפליי" אין „אלעקאנ" דער־טעאטער איז דער מאראן; אין ערשטן אין ייטעצעל טראגבנם נם יידישלעך־נאנם, נאנט־שיהדיק הים — די טלינג נים נטם אבער מן נ־יענגנ אין טעכנע נעטילם הים טעטרעטנטאלנכן; אין אין ברייטן. שיין הים הינגר־ווילנער אין הים שטרודל. שיער שיער — הים „קרייסנאנ־שרינג"...

ד. ווען א כאראקטער קאמיקער מעלט כאראקטער

נעקומען מן מיכל ראזענבערנס „אינטריאנר". אינטעריאר בלעיז. אין „דזנאיס־כרעניקל" אין מרא באשטנן אז אר'אנ יעניס ער אויענבאנם איף דער נעגליכער ביגנ. א קליטיקים אנא קאם־מנטנם הים אנלנם דאנגנע אלענער אין ידיעע נעגנ. בין איך בעלאנן אין אייגבאנן אים נאר חבת ווין אז הערן אויף דזנאיס — נעקומען אז נעגנן אן הערנק נעלאנם אטילו ביי ווינע אלענ באנאלע הינגן. דאס האבן אין דער אלענער הים שוין נעדאנם לאנגנ בערד — אר פריידים מ' נזנ אדום דאס מזל מנן האבן!

אבער א בעלין בין איך דאך, הי אר ווענ אין בנגליש־דזנדאאיס קאנגן נאבן „מן אין מרענא מן א בנם א נאנגן קייס". אז אר אין הי אר דאסער בדרינה א נאלאנם קאן דערנייגן. ווען נאם באנגריפס נאר איענם הים א נזנ הים מאר ביזנגם. אמרים, ווען א כאראקטער קאמיקער מעלט כאראקטער. ווערם נישם נאר מן דין מיינגם קאמיק דזאריזיעער מנגר ווין אז באלענן. נאר אר באשטנם איך א לאנגנ צנגנ דאס באלאקנם. דאס מנן ברייך נישם אן דאס מנן ברייך נישם. נאר בסתנא, ביזנם מפיקנר — זאל די „קרייקלי" ווין איך באלאקן הים ידיען קנגל.

מיטטייל־נגען אבער די הומענריטע שבת נאכמיטאגס

שבת, דעם ו'טן יאנואר — א מרינע תנמה מיקלנם.
שבת, דעם מ'טן — בעגטער יאראנג מן „לטוז אן לענן".
שבת, ד'ו'טן, אן שבת, נ'ו'טן—איבער תמידות אן מנגנדות.
שבת, דעם ג'ו'טן — די מי ווערטרענגע לאנדאנער ביבלער.

LEVITT
MARKETS
LIBRARIES

שוין דערשינען

„ראם בוך פון לעסטערנגען"

פון לבא קעניג

א באפרידיגנדע בוך פון עקטשאלאר פריין 10 שילינג

דאס בוך קאן מען קריגן בים „אראר מרגר", אין בוך האנדלונגן.

„מין מאמע דער מסר"

פון מארגרעט מאנטנר

א נייע בוך פון יוסף הלק לעווי

פריין 10 שילינג

צו באקומען ארויס יעדן אדרעס:

M. Lewy, 3, Medical Road, N.W.11

שוין דערשינען

„דער מעשנר" בון מאיים כאן

דאס איז א דרامע אין דריי שטוק, אין וועלכן דער בחור אפרים בי די אנטות הנולם א רן־דחאנת, הרגה מיט בעגנדת.

דער מחבר דריקט דערביי אויס א טאראן כראנטנם נגנן דער קאמיליאנער הנולם, נאמן אנטקייזיק אין בכנגנדן קרנטרעגע נאמנות.

„דער מעשנר" איז דער ערשטער טייל פון א טרילאגיע, דאס הייסט אז אנדרלען אנזעגע לייזן אין אייזיק. פון די לעגענד זיי יאר, ביז בי דער נאר דרעשנר פון נדרעלדזשיאל.

פריין 15 שילינג

צו באקומען אין בוך האנדלונגן אין בים מלכי,

M. KATZ, 65a, LORDSHIP PARK, LONDON, N.16

אין ערשטן שטאק דעם בוים ביקר אויבן ווין,

LEVI OKOVEZIN

206 East Rise (Clock Face), N.W.3

לשון און לעבן

חודש־זשורנאל פאר ליטעראטור. טעאטער. קונסט און קולטור.

נומער 3 (קסם 100) צענטער יאָרגאַנג פעברואר 1940 לאנדאן

רעדאקטירט פון א. ג. סטיינבערג

אינהאלט:

אין קאָפּ און הארץ פון פארשטאנדיקסטן קונסט ישראל ווייס		1
די בלוי ווייסע שלאַך		4
אנפירונג כאראקטער ביידער פון מדינת ישראל פיראר	ש. פרעמס	7
זוד בן־גוריון	נאָמען	12
די נקמה פון אַ פעס (מעשה)	עבי הרני	16
שנאה „קאָן קוטשיר (לידער)	יעקב מאל לעמיר	20
מעשים נפשות און נסיונות	משה עבר	24
די מידות פון יהודים הגביה נגזלים	א. ג. סטיינבערג	27
ה. שטיינבערג פון אַ בחור ביי מאנד עדיטאָרן	לעמ קוניב	30
נטרלין—פאַקטאָס—ווענדס	אליהו כאלוואַק	34
די דאָזן הונגער!	הינ. הארפאנהיל	38
קאָנטראַקטאָר קאָרבן	דיוד יעקב פיטלים	45
פרוגע אכזריות נאָכן מרץ ווייטאַרן	דיוד מיכאל בילקי	46
מרץ ווייטאַרן און מעה עובד	(מעשה)	47
די פיסטוליס פון קאָנסטרוקט ווערט מעשה	י. י. רעזנפעלדס	49
איבער מאָרגענשטערן ליידער מעשה	ש. הולקין	54
„מקרלקאָנ און אנטיסי פון פרעזנטרים	אלכאריקי	60
געטרכטן פון יידישער קונסט—רעזנאָנס	ה. שטיינבערג־בילוס	61
פרידענער מרוצ כרעזנה	יחזקאל נה פילינבאַם	63
יידישער וועלט קאָנגרעס נגאריקס		64
נאָמען וועגן רעדאַקטיאָנס ענדיס		64
פיסטיוולס אינגער די יי. ליטעראַרישע פאַבריקאַנטן		

פרייז: 1 שילינג און 6 פענס

אבאָנאמענט־פרייז: —10/6 פאר א יאָר

אין אויסלאנד: —5 דאָלאר א יאָר

1/3 פאר א פראבע נומער

פארלאג פון רעדאַקציע

„לשון און לעבן", האַרפּאַרשטרעט. 129-131 קאָוול סטריט לאָנדאָן. אי.1.

פראָפעסאָרנ־קאָנסטעלן

אין דער

אַרבעטער־ריינג

22, פלי אַוועניו, אי.1

יעדן דאָנערשטיק 7.30 אָוונט

אין

יעדן דונערשטיק 8.30 נאָכמיטאָג

לעסן פאר

אינטערעסאַנטע פאַלקלאָריסטן

רעפעראַטן לעקציעס

אויבער היסטאָרישן פאָלקלאָרישע

לעגענדאַרישע און פאָלקטאָרישע מאָטיוון

יעדן פרייטאָג, ביי אַ יעדן

אויפן אינטערנאַציאָנאַלן

דזשעי אַ מיטגליד פון אַרבעטער ריינג

בן־אמרי קונסט גאַלעריע

34 מאָרטאָן סטריט וו.1

נייע ביכער אין לאָנדאָן

פון יעדן ווך באַפרידיגן פון יעדן

ביכער אין לעסן

די שרייבערס דאָרף דאָס בוך אויפן

פאָלגענדן בעסן הייסן: ביכער פון בן־אמרי

ד. ביכער.

אויבערדיקע דאָרף — א. ג. שטיינבערג

אויסגעריס פון פאר ביכער

1 שילינג פאר יעדן ביכעל

יעדן פרי אין בוכלאָד

By Appointment
Dealer to Antiques to
H.M. QUEEN MARY

CAMEO CORNER
(Proprietor: Maybeth Orrell)
are
Buyers and Sellers
of
Interesting Old Jewels

59 MORTON STREET,
LONDON, W.C.1.
MUSeum 6481

„די צייט"

געגרינדעט אין יאָר 1928

פאריס מייער

די אויגקעס יידישע צייטונג

אין עטלאנד.

(נאָענט ריי פלעטס —

די אויגקעס אין אויראָפּאַ)

Printed and Published in England by the Planet Press, 129-131 Cowell St., London, E.1